

#2
2011
21. årgang

Verdens Tak

ORGAN FOR
DEN NORSKE
TIBET-KOMITÉ

Ny leder 4

Tibet brenner 8

Den norske Tibet-komit 

Leder

Olav Gunnar Ballo

Styremedlemmer

Wenche Thingnes, nestleder
Thrond Berge Larsen
Namgyal Tsomo Svenningsen
Margrethe Broch-Due
Roy-Arne Varsi

Varamedlemmer

Camilla Solholm
Monika Heydel
Nyima Yanchen
Tenzin Kalsang

Kontaktpersoner i lokallagene:

Oslo/Akershus

Margrethe Broch-Due
Tlf: 95830199

Oppland

Elisabeth Kvaerne
Tlf: 61365190

Midt-Norge

J rgen G. Bosoni
Tlf: 93028426

Nord-Norge

Roy-Arne Varsi
Tlf: 40211338

Arendal-Agder

Geir Svendsen og Jorunn Vik
Tlf: 37088741

Stavanger

Hilde Olsen
Tlf: 47601961

Hvor langt må man gå?

I dette nummeret av Verdens Tak presenteres Erik Torjusens bok om Tibet (”Tilbake til Tibet”) sammen med et intervju med forfatteren. Torjusens reiser til Tibet, først på slutten av 80-tallet, og på ny tju  år seinere, gir et innblikk i hvordan det er å leve i en totalitær stat, uten fri religionsutøvelse, og uten rett til å ivareta sin egen kultur, sitt eget språk og uten rett til å leve sine liv i frihet fra undertrykkelse.

Da Torjusen utga boken, sendte han stoff om opplevelsene i Tibet til en rekke riksmidia, med første h nds vitneutsagn om situasjonen på Verdens Tak. Men ingen av de norske riksmidiane omtalte boken eller intervjuet Torjusen om de dramatiske hendelsene han hadde vært  yevitne til under oppholdet i Tibet.

I løpet av 2011 har 12 tibetanske nonner og munkere tent på seg selv i protest mot den kinesiske undertrykkelsen av den tibetanske religionsutøvelsen, kulturen og det tibetanske folket. Dette er høyst uvanlige handlinger innenfor den tibetanske buddhismen, som på en svært dramatisk m te illustrerer hvor alvorlig situasjonen i Tibet er.

Da studenten Jan Palach begikk selvmord i Tsjekkoslovakia i 1969 i protest mot Sovjetunionens invasjon, førte handlingen til reaksjoner over hele verden. Palach er fortsatt et ikonisk navn etter at han ofret livet i kampen for frihet. I Praha finnes det både et minnesmerke over ham, og urnen med hans aske er lagt i en offentlig tilgjengelig grav i Praha.

Det skulle gå ytterligere 20 år f r Tsjekkoslovakia kunne holde frie valg, men i dag kan befolkningen både i Tsjekkia og Slovakia snu seg tilbake og konstatere at frihetskampen ikke var forgjeves.

Kinas undertrykking av Tibet har nå vedvart i over seksti år. Dette gir isolert sett liten grunn til optimisme. Men også Kina er i støpeskjeen, og vil over tid ikke kunne holde over en milliard mennesker i en jernklo. Undertrykkingen som har skjedd i kommunistregimer i  st-Europa har tatt slutt, og høyreekstremer regimer i Latin- og Sør-Amerika har gått til grunne ett etter ett.

Likevel kan ikke kampen i Tibet bare være basert på en oppstand innenfra. Prisen den tibetanske befolkningen har betalt er allerede alt for høy. Derfor er det viktig å løfte fram de menneskelige ofrene, og bidra til at handlingene ikke er forgjeves.

Tibetanernes nyvalgte eksilstatsminister Lobsang Sangay var nylig i Norge. Han fikk m te embetsverket i Utenriksdepartementet, men ingen medlemmer av regjeringen. Til sammenligning m tte Palestinas statsminister Salam Fayyad både statsminister Jens Stoltenberg og utenriksminister Jonas Gahr Støre.

Kampen for menneskerettigheter i Tibet har trange k r også i Norge for tiden. Også derfor bør flest mulig lese Erik Torjusens bok om situasjonen i landet, slik en besøkende opplever den. Tibetanerne har samme rett til frihet som oss. Men de trenger v r hjelp for å få den.

Olav Gunnar Ballo
Leder Den norske Tibet-komit 

Innhold

Ny leder Side 4-7

Tibet brenner Side 8-13

Kultur og utdanning Side 14-26

Leder: Hvor langt må man gå?	2
Tibetanernes nye leder	4
Tibet brenner	8
Tibetanerne brenner for sin tro og sin frihet	12
Takk, Kinas kommunistparti	14
Nepalsk politi stanset tibetansk kulturprogram	17
Utdanning av tibetanere i Kina	19
Jakten på Erik	21
En reise til å få forstand av	24
Nyheter	26
Siden sist – nytt fra Tibet-komitéen	31

Verdens Tak utgis av
Den norske Tibet-komité
Kirkegata 5
0153 OSLO
Tlf.: 22 47 92 00 Faks: 22 47 92 01
E-post: info@alfakrøll.tibet.no
E-post, redaktør: redaktor@alfakrøll.tibet.no
Internett: www.tibet.no

Trykket med støtte fra Norad

Forfatterne er ansvarlige for egne artikler, og representerer ikke nødvendigvis synspunktene til Den norske Tibet-komité.

Bilder er så langt det er mulig gjengitt med tillatelse fra fotografen, med mindre eksplisitt tillatelse ikke er nødvendig. Fotografen representerer ikke nødvendigvis synspunktene i artikkelen.

Redaktør: Bodil Fremstad
Takk til: Pål Meland, Olav Gunnar Ballo, Kirsti Braarud, Anne Pedersen, Julia Natasza Gundersen, Paola Trevisan, Chungdak Koren, Mia Körling, Roy-Arne Varsi, Wenche Thingnes og Margrethe Broch-Due
Layout og sats: Harald Askestad
Design: Sven Inge Bråten
Trykk: Prinfo Unique
Forside: Lobsang Sangay, Kalon Tripa, Foto: Bodil Fremstad
Bakside: Barkhor, "gamelebyen" i Lhasa, Foto: Hans Olav Heslien

Tibetanernes nye leder

**Den 8. august 2011 var en historisk dag i tibetansk historie. Under en høytidelig sere-
moni i Dharamsala, India, overdro den 14. Dalai Lama all politisk makt til en verdslig
demokratisk valgt leder – Lobsang Sangay. En nesten 400 års epoke med Dalai Lama
som både religiøs og verdslig overhode var dermed over.**

Av Bodil Fremstad

Dalai Lama beskrev selv dagen som en veldig spesiell dag i landets 2000-årige historie, en dag da hans høyeste mål ble virkelighet: ”Seksti år etter at jeg overtok det politiske ansvar fra regent Tagdra Rinpoche under helt andre forhold i Tibet, overdrar jeg i dag hele mitt politiske ansvar til Lobsang Sangay, som er den nye folkevalgte Kalon Tripa. Dette er i tråd med den demokratiske utviklingen i resten av verden.”

Den 14. Dalai Lama startet prosessen med å demokratisere det tibetanske politiske systemet rett etter at han kom i eksil i 1959, og etablerte allerede etter en måned Den sentrale tibetanske administrasjon som en videreføring av regjeringen i Tibet.

De demokratiske endringene har skjedd gradvis opp gjennom årene, med blant annet etableringen av et folkevalgt parlament. Kalon Tripa, eller ”statsministeren”, ble for første gang valgt av folket i 2001, men da med noe begrenset politisk myndighet. Sagt med Dalai Lamas egne ord er Lobsang Sangay ”den første demokratisk valgte *Sikyong*, eller tibetanske politiske leder, som innehar det hele og fulle politiske ansvar og

autoritet.” Det er altså ikke noe lite ansvar som hviler på Lobsang Sangays skuldre.

Lobsang Sangay

Hvem er så mannen som nå har overtatt som politisk leder for det tibetanske folk? Tibetanernes nye leder har faktisk aldri satt sine ben i Tibet. Lobsang Sangay ble født i India i 1968, og vokste opp og gikk på skole i Darjeeling i Vest-Bengal. Senere flyttet han til Delhi for å studere engelsk litteratur og jus. I denne perioden var han også leder i Tibetan Youth Congress, som er

– Vi har ikke mye å tilby, kun en berettiget og rettferdig sak. Våre venner er genuine venner som tror på saken vår og støtter oss av hele sitt hjerte

kjent for å kreve full selvstendighet for Tibet fremfor ”middelveien” som Dalai Lama står for, noe som har fått kinesiske myndigheter til å kalle ham ”terrorist”. I 1995 mottok han et Fulbright-stipend til Harvard Law School i USA. Her fullførte han i 2004 sin doktorgrad med tema ”*Democracy and History of the Tibetan Government-in-Exile from 1959-2004.*” Frem til han ble initiert som Kalon Tripa arbeidet han som *post fellow* (en

form for postdoc-stilling, red.anm.) ved Harvard Law School. Sangay er gift med tibetanske Kesang Yangdon Shakchang og har en datter på tre år.

Den nye unge, vestlig utdannede Kalon Tripa representerer noe helt nytt i det tibetanske politiske systemet. Kontrasten til hans forgjenger Samdhong Rinpoche, en eldre og høyt respektert munk og religiøs leder, er stor. I sin avskjedstale den 8. august uttrykte Samdhong Rinpoche det slik: ”Overgangen i dag er fra en eldre generasjon som mangler moderne utdanning til en ny generasjon som har utmerket moderne utdanning. Dette er ikke bare en spesiell begivenhet som tibetanerne bør nedskrive i sine årbøker i gullskrift, men også starten på en ny historie for vår felles fremtid.”

Takknemlig ”statsminister” på Norgesbesøk

Den nye Kalon Tripa har ikke ligget på latsiden siden utnevnelsen, og en viktig del av hans arbeid er å opprettholde og videreutvikle forholdet til andre land. Derfor var han allerede etter tre måneder i setet som Kalon Tripa på sin første tur til Europa,

hvor han besøkte sju land på 12 dager. Norge var land nr 3 i rekken. I løpet av én dag i Oslo rakk han møter med Arbeiderpartiets Raymond Johansen, UD og Stortingsrepresentanter fra Stortingets Tibet-komité, intervju med Aftenposten og URIX og møter med medlemmer fra Den norske Tibet-komité og tibetanere bosatt i Norge.

De rundt tretti oppmøtte på Tibet-komiteens medlemsmøte ble raskt sjarmert av Sangays avslappede og humoristiske stil, og til tross for alvorret i mange av temaene som ble tatt opp satt latteren løst under hele møtet.

Han benyttet anledningen til å takke for all støtte til Tibet-saken fra Norge og nordmenn, og fremhevet at selv om tibetanernes kamp til syvende og sist avhenger av tibetanernes evne til å holde motet oppe og fortsette kampen så har støttespillerne i Norge og verden over en enorm betydning.

– Vi har ikke mye å tilby, kun en berettiget og rettferdig sak. Våre venner er genuine venner som tror på saken vår og støtter oss av hele sitt hjerte.

Som eksempel på hvordan Tibet-komiteens medlemmer kan bidra til økt bevissthet rundt Tibet-saken nevnte han det at flest mulig gir positiv respons når mediene skriver eller har reportasjer om Tibet. – Hvis de erfarer at dette er noe folk er interessert i å høre mer om, vil de kanskje lage flere saker, argumenterte han.

Sangay uttrykte også en enorm taknemlighet for alt den eldre generasjonen tibetanere har utrettet, og at det nå er hans tur, som ung og velutdannet tibetaner, til å stille opp

▲Lobsang Sangay møter Stortingets Tibet-komité ved Ulf Erik Knudsen (til høyre) og Olemic Thommesen (til venstre)

Foto: Jigmey Namgyal

for Tibet. – Jeg er tibetaner og må ta eierskap i den tibetanske kampen. Hvis jeg ikke gjør det, hvem vil?

Stor mediedekning

Å være tibetansk ”statsminister” er langt fra noe luksusliv. Lobsang Sangay ga opp et komfortabelt liv i USA

Sangay vet utvilsomt å ordlegge seg og legge frem sitt budskap for et internasjonalt publikum og nettopp dette fremheves av de som kjenner ham som en av hans sterke sider

for en trekkfull liten leilighet i Dharamsala og en jobb som krever en ekstremt stor arbeidsinnsats for en minimal lønn. Ikke kan han smykke seg med tittelen statsminister heller, selv om medier og politikere verden over titulerer ham nettopp dette – rent formelt er han ”bare” leder for Den sentrale tibetanske administrasjonen. Dagen etter hans besøk i Oslo hadde for eksempel Aftenposten overskrif-

ten ”To statsministere uten land” på en artikkel om ham og den palestinske statsministeren. Dette var for øvrig en av to artikler Aftenposten viet til hans besøk.

Det er ikke bare i Norge den nye tibetanske lederen blir viet oppmerksomhet. Sangay vet utvilsomt å ordlegge seg og legge frem sitt budskap for et internasjonalt publikum og nettopp dette fremheves av de som kjenner ham som en av hans sterke sider. Thupten Samdup, Dalai Lamas og eksiladministrasjonens offisielle representant i London, var også med til Oslo og fortalte om meget positiv respons fra det internasjonale samfunn og en mediedekning som savner sidestykke. Han mente mye av årsaken ligger i at Sangay snakker et språk de forstår og at han etter en årrekke i USA forstår hvordan media fungerer. – Og det at han er veldig kjekk bidrar jo også, la han til med et smil.

▲ Dalai Lama innvier regjeringsbygget (Kashag-sekretariatet)
Foto: tibetonline.tv

Situasjonen i Øst-Tibet

Lobsang Sangay benyttet også anledningen under sitt Norgesbesøk til å informere om og uttrykke sin bekymring for situasjonen i Ngaba og Kardze i Øst-Tibet, hvor 12 munk og nonner har satt fyr på seg selv de siste månedene. Til Aftenposten uttalte han at "Tibet er nærmest hermetisk lukket for resten av verden. Derfor er det viktig at jeg forteller

om det som skjer der nå. Og det som skjer, er veldig skremmende." Overfor Tibet-komiteens medlemmer snakket han om at det er Kinas undertrykkende politikk som har presset frem disse desperate handlingene.

– Deres handlinger reflekterer håpløsheten de føler, og er et rop om hjelp til det internasjonale samfunn.

▼ Populær statsminister

Foto: our2011katrilobsangsangay.webs.com

Det beste andre land kan gjøre for å bidra er å sende meldinger til tibetanerne i Tibet om at 'vi støtter dere'. Dette vil gi dem håp.

Dialog

Oppgaven som Kalon Tripa dreier seg i stor grad om det tibetanske eksilsamfunnets velferd, og Sangay kunne fortelle at hans satsningsområde her er å forbedre utdannings-systemet og utdanne flere tibetanske fagpersoner. Den mest tungtveiende oppgaven er imidlertid at han som øverste politiske leder for det tibetanske folk må jobbe for en løsning på Tibet-spørsmålet. Dette var også et tema som ble tatt opp både i medier og på møter under Norgesbesøket. Det har tidligere vært gjennomført såkalte dialogrunder mellom utsendinger fra Dalai Lama og representanter for den kinesiske regjeringen, uten at dette har ført til noen konkrete resultater. Etter bare 100 dager ved makten fortalte Sangay at han fortsatt er i tenkeboksen når det gjelder tilnærmingen til dialog med den kinesiske regjeringen, og at han derfor så langt ikke har lagt noen konkrete planer. Han understreket at initiativet til syvende og sist ligger i hendene på den kinesiske regjering. Videre fremhevet han at han er tilhenger av at dialog ikke bare skal finne sted på regjeringsnivå. – Dialog må starte på grasrotnivå. Jeg oppfordrer alle tibetanere til å etablere arenaer for dialog på alle nivå. På Harvard tok jeg for eksempel initiativ til sju dialogkonferanser med flere hundre kinesiske studenter. Det er selvfølgelig ikke mulig å ha dialog med 1,2 milliarder kinesere, dialogarbeidet må være målrettet, fortalte han.

Når det gjelder dialog på høyere nivå så er spørsmålet om den kinesiske regjeringen i det hele tatt vil vurdere

Lobsang Sangay og hans administrasjon som dialogpart. Deres første respons på valget av Sangay var å trekke frem at han tidligere var leder for Tibetan Youth Congress, og hevde at det nettopp var denne organisasjonen som stod bak opprørene i Tibet i 2008. ”Valget av Sangay er bare nok en av Dalai Lamas politiske forestillinger. Denne typen forestilling finner sted nesten hvert år uten at det har noen politisk betydning. Dalai Lama og klikken hans mistet sin politiske makt da han dro til India i 1959. Han og hans tilhengere kan ikke representere Tibet.”

Leder for hele det tibetanske folk?

Spørsmålet om representativitet kommer naturlig nok opp når det er snakk om en leder valgt av 150 000 eksiltibetanere som også skal representere flere millioner tibetanere i Tibet. Selv levner han ingen tvil om at han representerer alle tibetanere,

Det beste andre land kan gjøre for å bidra er å sende meldinger til tibetanerne i Tibet om at 'vi støtter dere'. Dette vil gi dem håp

etter som han leder Den sentrale tibetanske administrasjon som er den legitime videreføringen av den tibetanske regjering i Tibet. – Selv om overdragelsen av den politiske makten fra Dalai Lama til en folkevalgt Kalon Tripa på mange måter avsluttet ett kapittel og startet et nytt, så er det fremdeles en underliggende kontinuitet i historien, i den politiske autoriteten, legitimiteten og lederskapet, argumenterte han. Han fortalte også at Dalai Lama ga ham sin åndelige velsignelse under seremonien den 8. august, og at han ble overrakt det 260 år gamle offisielle stemplet som et symbol på Den sentrale tibe-

▲ **Fortsatt i tenkeboksen når det gjelder tilnærmingen til dialog med den kinesiske regjeringen. Lobsang Sangay var tidligere leder for Tibetan Youth Congress, en organisasjon som krever et fritt Tibet.**

Foto: our2011katrilobsangsangay.webs.com

tanske administrasjonens fortsatte legitimitet.

Det er ingen tvil om at Lobsang Sangay finner støtte blant tibetanerne.

På samlingen for norsk-tibetanere som ble arrangert under Oslo-besøket uttalte en av de oppmøtte – som har bodd størstedelen av sitt liv i Tibet – fornøyd etter å ha hørt den nye Kalon Tripa tale: ”Han er rett mann til rett tid!”

Kilder:

Intervju og medlemsmøte 24.11.11

The Official Website of the Central Tibetan Administration 08.08.11, www.tibet.net

Our Katri Lobsang Sangay, <http://our2011katrilobsangsangay.webs.com>

China.org.cn 28.04.11, www.china.org.cn

Aftenposten 25.11.11, www.aftenposten.no

Tibet brenner

Uroen i de østlige deler av Tibet som startet i mars 2008 fortsetter med fornyet styrke. Høyt oppbud av militære og politi gjør at undertrykkelsen tiltar, mens mulighetene til å protestere er blitt minimale. Dette har tvunget frem en ny protestmåte – selvpåtenning. Så langt har 13 tibetanere satt fyr på seg selv i protest mot Kinas undertrykkende politikk i Tibet – 12 av dem siden mars i år. Ni kommer fra Ngaba og tre fra Kardze, begge såkalte autonome tibetanske prefekturer i det som nå er Sichuan-provinsen i Kina. Det siste tilfellet skjedde i de sentrale deler av Tibet. Elleve var munkes eller forhenværende munkes, to var nonner. Minst sju av dem døde av skadene.

Av Bodil Fremstad

Det første kjente tilfellet hvor en tibetaner i Tibet¹ satte fyr på seg selv var i februar 2009 – munken Tapey fra Kirti kloster. Deretter gikk det litt over to år før munken Phuntsog fra samme kloster fulgte Tapeys eksempel. I perioden august til november kom ti nye tilfeller i Øst-Tibet.

▼ Streng kontroll i Ngaba

Foto: boxun.com, fotograf ukjent

I desember kom det første tilfellet i Sentral-Tibet. Sannsynligvis er disse ikke de siste.

Alle selvmordsaksjonistene skal ha ropt slagord da de tente på seg selv, spesielt slagord knyttet til Dalai Lamas retur til Tibet, for religiøs frihet og for selvstendighet.

Terrorister og martyrer

Kinesiske myndigheter erkjenner selvfølgelig ikke at deres egen feilslåtte politikk kan være medvirkende faktor til at så mange tibetanere har gått til det drastiske skritt å ta sitt liv på denne måten. I den grad offisielle medier har omtalt sakene er det blitt sagt at motivasjonen til munkene skal etterforskes, og det legges stor vekt på at selvmord ikke er forenlig med buddhismen. I én artikkel hevder forfatteren at det hele er et politisk plott hvor ”noen som lenge har fremelsket illusjonen om ’tibetansk uavhengighet’” begår ”brutale terroristhandlinger” ved å oppildne ”unge usofistikerte munkes” til å begå selvmord. I følge det eksiltibetanske nettstedet phayul.com har kinesiske myndigheter også publisert en propagandafilm hvor en ”munk” som utgir seg for å være Phuntsog (som døde av skadene) sier han angrer på det han har gjort. Slike filmer spres for å ta motet fra tibetanerne, ifølge Phayul. Nettstedet siterte to munkes fra Kirti klostres eksilsete i Dharamsala som kalte filmene en fornærmelse mot de offer som blir

gjort av tibetanere inne i Tibet.

Tibetanerne selv betrakter selvmord-saksjonistene som martyrer. Flere trekker sammenligninger til den vietnamesiske munken Thich Quang Duc som satte fyr på seg selv under Vietnam-krigen i 1963 som en protest mot den romerskkatolske forfølgelsen av buddhister, og som ble hyllet som en martyr. Den 29. april, som var datoen Thupten Ngodup tok sitt liv ved å tenne på seg selv under en sultestreik i Delhi i 2008, markeres hvert år som martyrdagen. I eksil er det arrangert lysmarkeringer for hvert av ofrene, og det er reist et eget martyrmønument. Dessverre ser listen over tibetanske martyrer ut til å bli stadig lengre.

Soldater, politi og pansrede kjøretøy i Ngaba

Etter at Phuntsog satte fyr på seg selv den 16. mars i år, nøyaktig tre år etter en stor protest i klosteret som førte til at minst ti tibetanere ble drept, er situasjonen i området blitt mer spent enn noensinne. Sju av de 12 som har satt fyr på seg selv så langt i år var munk eller forhenværende munk fra Kirti kloster i Ngaba. Klosteret har siden mars vært mer eller mindre under beleiring, og munk er blitt arrestert og sendt bort for ”patriotisk omskolering.” Tre av de arresterte er idømt 10-13 års fengsel for angivelig å ha bistått Phuntsog og for å ha bidratt til at han døde etter selvmord-saksjonen.

Det er vanskelig for journalister å komme inn i området, men i oktober klarte to journalister fra AFP å få tillatelse til å reise inn i Ngaba by. De beskrev det de observerte slik:

”Politi, mange av dem med opprørskjold, batonger og lenker, var oppstilt i byens gater... Store grupper

▲ **Phuntsog, Kirti kloster, Ngaba**
Foto: freetibet.org, fotograf ukjent

med kamuflasjekledde soldater bar automatvåpen, metallstenger med pigger på enden og brannslukningsapparater. Politibusser, lastebiler og pansrede kjøretøy sperret gatene. Butikker og restauranter var åpne og folk drev med sine daglige sysler i Ngabas gater, men politiet kontrollerte alle kjøretøy som forflyttet seg inn og ut av byen, noe som skapte kø i hovedgaten.”

Journalistene fikk ikke tilgang til Kirti kloster, men observerte ”store mengder politifolk stasjonert utenfor det store klosterkomplekset.”

Politiaksjon mot kloster i Chamdo

Den 1. desember kom det første tilfellet av selvpåtenning i Den tibetanske autonome region da munken Tenzin Phuntsog fra Karma kloster i Chamdo tok sitt liv på denne måten. Også her har undertrykkelsen økt etter protestene i 2008, og offisielle kinesiske medier har beskrevet Chamdo som ”frontlinje” for de ”patriotiske utdannings”-kampanjene det kinesiske kommunistpartiet bruker for å forebygge nasjonalistiske protester. De siste månedene er ”sikkerhetsarbeidet” i regionen trappet opp, blant annet gjennom bruk av ”borgervern”-patruljer og innføring av flere kontrollposter for å

▲ **Tenzin Phuntsog, Karma kloster, Chamdo**
Foto: freetibet.org, fotograf ukjent

overvåke folk som reiser inn og ut av området.

Den 26. oktober skal en bombe ha gått av i et regjeringsbygg i Chamdo by, og myndighetene var raske med å legge skylden på munkene i Karma kloster. Politi skal ha omringet klosteret, rundt 70 munk skal ha blitt arrestert mens 40 andre flyktet opp i fjellene. Tenzin Phuntsog var fra dette klosteret. Før aksjonen skal han ha spredd løpesedler som blant annet sa: ”Når ... munk og nonne lider så mye i varetekt, med slag og uutholdelige avhør, foretrekker jeg å dø heller enn å være i live” og ”Hvordan kan vi stole på disse totalitære som forbyr oss å praktisere buddhismen vår? Å bare tenke på disse munkene er nytteløst. Vi må gjøre opprør.”

Lokale kilder i Chamdo knytter munkens aksjon til at politiet tidligere samme dag skal ha oppsøkt hjemmene til de 40 munkene som flyktet og opplyst familiene deres om at hvis munkene ikke innfant seg innen fire dager ville familiemedlemmer bli arrestert.

Kritikk av kinesiske myndigheter fra mange hold

Det er ingen tvil om at det internasjonale samfunn er enige med tibetanerne om at kinesiske myndigheter

▲ **Sjekkpunkt framfor Kriti stupa. Klosteret har siden mars vært mer eller mindre under beleiring**

Foto: boxun.com, fotograf ukjent

må stilles til ansvar for de siste måneders selvpåtenninger i Tibet. Mange regjeringer, deriblant den amerikanske, har kritisert kinesiske myndigheter for deres undertrykkende politikk i Tibet. Når det gjelder norske myndigheter så uttalte en talsperson for UD i november at de ved flere anledninger har ”tatt opp med kinesiske myndigheter vår bekymring over at det i den senere tid har vært flere tilfeller av tibetanere som tenner på seg selv i protest. Vi har bedt dem om ytterligere informasjon om situasjonen”.

Europaparlamentet vedtok en resolusjon den 27. oktober hvor de blant annet konstaterer at ”kinesiske myndigheter har innført drastiske restriksjoner på tibetanske buddhistiske klostre i Ngaba... og andre deler av det tibetanske plataet, blant annet brutale rassaer, vilkårlig fengsling av munk, økt overvåking i klostre og permanent tilstedeværelse av politiet inne i klostrene for å overvåke religiøs aktivitet.” Videre sier resolusjonen at en rekke forskrifter som den kinesiske regjeringen har vedtatt

har ført til en innstramning på religiøs praksis, og at dette har bidratt til tibetanernes desperasjon. Europaparlamentet fordømmer kinesiske myndigheters vedvarende straffereaksjoner i tibetanske klostre, og ber blant annet om at de opphever de restriksjoner og sikkerhetstiltak som er innført.

Også fra kinesere er det kommet reaksjoner. I november underskrev mer enn 200 kinesiske intellektuelle og uavhengige skribenter fra både utenfor og innen Kina et brev hvor de fordømte Kinas undertrykkende politikk i Tibet: ”Den kinesiske regjeringens politikk har gjort det vanskelig for til og med vanlige borgere å leve sitt hverdagsliv når det kommer til religion og kultur. Etter som kinesiske tjenestemenn har gjort livet i klostrene så uutholdelig, med en kontroll og undertrykkelse vi ikke har sett før, har situasjonen tvunget de unge munkene til å sette fyr på seg selv, som et rop for frihet,” stod det blant annet i brevet. Kopier av brevet ble overlevert FN, USAs regjering og EU.

”Nok er nok” - global aksjonsdag

Også Tibet-støttegrupper verden over har selvfølgelig på ulike måter vist sin støtte for tibetanerne og protestert mot kinesiske myndigheter. Onsdag 2. november ble utpekt som *Global day of action to stand up for Tibet*, og i minst 60 byer i 25 land verden over var det demonstrasjoner, arrangementer eller andre markeringer: Ottawa, Sydney, München, London, Roma, New York, Washington, Delhi for å nevne noen.

Også i Oslo ble Den globale aksjonsdagen markert da Den norske Tibetkomiteen tok initiativ til en todelt demonstrasjon. Første del fant sted foran Stortinget hvor generalsekretær i Amnesty International Norge, Jon Peder Egenæs, og Stortingsrepresentant Trine Skei Grande (Venstre) holdt sterke appeller. Deretter forflyttet demonstrantene seg til den kinesiske ambassaden - med fakler, tibetanske flagg, plakater og rungen-de slagord.

Tilstede under demonstrasjonen var også radiostasjonen Voice of Tibet, som forhåpentligvis fikk videreført nordmenns støtte til tibetanerne i Tibet.

Fotnote:

1. I 1998 tente tibetaneren Thupten Ngodup på seg selv under en sultestreik i regi av Tibetan Youth Congress i Delhi, India

Kilder:

- Europaparlamentets resolusjon 2011/2874(RSP) (<http://www.europarl.europa.eu>)
- China.org.cn 25.11.11 og 30.11.11 (www.china.org.cn)
- Aftenposten 24.11.11
- Phayul 30.10.11, 02.11.11, 03.11.11, 09.12.11 (www.phayul.com)
- International Campaign for Tibet 01.12.11 (www.savetibet.org)
- Radio Free Asia 08.12.11 (www.rfa.org)

Selvpåtenninger i Tibet – en oversikt

	Navn	Dato	Sted og omstendigheter	Nåværende status
1.	Tapey	27.02.09	Munk i tjuårene fra Kirti kloster i Ngaba. Med et hjemmelaget tibetansk flagg med et bilde av Dalai Lama på midten, satte han fyr på seg etter at munkene ikke ble tillatt å gjennomføre en viktig religiøs seremoni. Ble i tillegg skutt av sikkerhetspersonell.	Det er ikke kjent hvor han befinner seg eller hvilken helsetilstand han er i
2.	Phuntsog (20)	16.03.11	Munk fra Kirti kloster i Ngaba. Satte fyr på seg selv på dagen tre år etter en stor demonstrasjon i klosteret som førte til at minst 10 tibetanere ble drept. Ropte slagord for Dalai Lama. Denne hendelsen førte til at klosteret ble mer eller mindre beleiret av kinesisk politi og militær.	Døde av skadene
3.	Tsewang Norbu (29)	15.08.11	Munk fra Nyitso kloster i Tawu, Kardze. Drakk bensin før han tente på seg selv mens han ropte slagord for et fritt Tibet og Dalai Lamas retur til Tibet.	Døde av skadene
4.	Lobsang Kunchok (18)	26.09.11	Munk fra Kirti kloster satte fyr på seg selv i Ngaba by under en protest, mens han ropte ”Lenge leve Hans Hellighet Dalai Lama”	Innlagt på sykehus i følge kilder i eksil
5.	Lobsang Kelsang (18)	26.09.11	Munk fra Kirti, satte fyr på seg selv sammen med Lobsang Kunchok	Innlagt på sykehus i følge kilder i eksil
6.	Kelsang Wangchuk (17)	03.10.11	Munk fra Kirti, satte fyr på seg selv i Ngaba by mens han holdt et bilde av Dalai Lama og ropte slagord mot kinesiske myndigheter	Innlagt på sykehus, under streng overvåking, i følge kilder i eksil
7.	Kayang (18)	07.10.11	Forhenværende munk fra Kirti kloster (uvisst om han ble tvunget til å forlate klosteret eller dro frivillig). Satte fyr på seg selv i Ngaba by, sammen med Choephel, mens de holdt hverandre i hendene.	Døde av skadene
8.	Choephel (19)	07.10.11	Forhenværende munk fra Kirti kloster (uvisst om han ble tvunget til å forlate klosteret eller dro frivillig). Satte fyr på seg selv i Ngaba by, sammen med Kayang, mens de holdt hverandre i hendene.	Døde av skadene
9.	Norbu Damdrul (19)	15.10.11	Forhenværende munk fra Kirti kloster (uvisst om han ble tvunget til å forlate klosteret eller dro frivillig). Satte fyr på seg selv i Ngaba by mens han ropte for Tibets frihet og selvstendighet og Dalai Lamas retur.	Det er ikke kjent hvor han befinner seg eller hvilken helsetilstand han er i
10.	Tenzin Wangmo (20)	17.10.11	Nonne fra Mame Dechen Chokorling nonnekloster i Ngaba. Satte fyr på seg selv i nærheten av klosteret, mens hun ropte slagord for religiøs frihet og Dalai Lamas retur til Tibet.	Døde av skadene
11.	Dawa Tsering (38)	25.10.11	Munk fra Kardze kloster i Kardze, satte fyr på seg selv under en religiøs seremoni i klosteret. Kinesisk politi skal ha omringet klosteret i etterkant	Det er ikke kjent hvor han befinner seg eller hvilken helsetilstand han er i
12.	Palden Choetso (35)	03.11.11	Nonne fra Ganden Jangchup Choeling nonnekloster i Tawu Kardze. Satte fyr på seg selv nær klosteret.	Antatt død
13.	Tenzin Phuntsog (46)	01.12.11	Forhenværende munk fra Karma kloster i Chamdo, Sentral-Tibet.	Døde på sykehus 08.12.11

Mer informasjon på International Campaign for Tibet: <http://www.savetibet.org/resource-center/maps-data-fact-sheets/self-immolation-fact-sheet>

Tibetaneerne brenner for sin tro og sin frihet

Kommunistpartiet kan ikke forstå betydningen, eller kraften, av en troendes offer.

Av Tsering Woeser

Da jeg dro fra Lhasa til Beijing for en måneds tid siden var jeg lettet over å ikke lenger leve under unntakstilstand, med soldater og politi overalt. Men for tibetanere så følger smerten oss hvor enn vi går: Nyheten om at enda en tibetaner har satt fyr på seg selv.

Siden 2009 har tretten munk og nonner begått selvmord som en form for protest. Det aller mest opprørende er synet av Palden Choetso, en 35 år gammel nonne, som tente på seg selv i forrige måned (november 2011, red.anm.). Videoen er tre minutter lang, og man blir overrasket helt fra starten av. Hele kroppen til den unge kvinnen er dekket av flammer, men hun står støtt, som en brennende fakkell. Jeg måtte holde hendene for ansiktet fordi tårene strømmet i strie fosser.

Først trodde jeg at hun faktisk beveget seg fremover inne i flammene, samtidig som hun ropte Dalai Lamas

▼ Kinesiske soldater og politi har blitt et vanlig syn i Tibet

Foto: boxun.com, fotograf ukjent

▲ Palden Choetso

Foto: freetibet.org, fotograf ukjent

navn. Men etter å ha sett nøye etter innså jeg at hun ikke beveget seg et eneste skritt, men at hun bøyde seg fremover samtidig som hun gjorde sitt ytterste for å kunne stå oppreist. På samme tid stod folk på gaten og hylte, som hjelpeløse tilskuere til at de rasende flammene tapper henne for krefter. Da den unge nonnen falt, holdt hun fremdeles hendene andekting sammen.

Jeg skulle ønske jeg var jenta i tibetanske klær på videoen som aldri hylte. I stedet gikk hun mot Palden Choetso, som var oppslukt av flammer, og kastet en ren hvit *khata* på henne som et tegn på respekt.

Kommunistpartiet forstår ikke hvorfor dette skjer. Despotene tror bare på geværer og penger. Ikke bare har de ingen tro selv, de kan ikke en gang

forstå troens makt til å motivere til handlinger som er dypt uselviske.

Tibetanerne er ikke så dumme at de tillegger sine egne liv liten verdi. Det er rettere sagt despotene som har antent ilden som oppsluker disse munkene og nonnene, ved å presse dem til ytterste desperasjon. Når en virkelig stor katastrofe truer enhver religion vil det alltid være noen få troende som påtar seg å bli martyrer for å beskytte den. Under Kulturrevolusjonen begikk munkene i Famen kloster nær Xian selvpåtenning for å stoppe Rødegardistene fra å ødelegge klosterets pagode.

Kinesiske kadere og politi er i alle Tibets klostre. De er sendt av Partiet for å hjernevaske alle munkene og nonner, få dem til å fordømme Dalai Lama som en demon, og rekke opp hendene for å anerkjenne Kommunistpartiet som deres frelser.

Den kinesiske regjeringen frykter at tibetanere som ofrer livene sine vil inspirere de levende til å gjøre motstand. Men uansett hvordan de for-

▲ **Munker ledes bort med plakater rundt halsen som beskriver deres forbrytelse**
Foto: boxun.com, fotograf ukjent

søker å skjule selvpåtenningene og å forvrengte deres betydning, så fortsetter sannheten å komme ut. Selv så høyt over havet, hvor Tibet befinner seg i enden av en geværmunning, vil det alltid være tibetanere som er rede og villige til å bli ”brennende martyrer.”

Deres offer har to betydninger, den ene er å beskytte sin tro og den an-

dre å kjempe for sin frihet. Mens de døde ropte de brennende tibetanerne ”Tibet trenger å bli fritt”, ”La Dalai Lama komme hjem”.

Kilde: Phayul 07.12.11 (www.phayul.com).
Artikkelen ble opprinnelig publisert på The Wall Street Journal Online 06.12.11.

Videoen det vises til kan ses på YouTube.

Om forfatteren: Tsering Woesser er en tibetansk dikter og skribent bosatt i Beijing. Hun er fast bidragsyter til Ny tid og vant i 2007 Den norske Forfatterforenings yttingsfrihetspris.

Artikkelen er oversatt fra kinesisk til engelsk av Paul Mooney. Oversatt fra engelsk til norsk av Bodil Fremstad.

▼ **Fangene holdes fram på utstilling i det de føres bort**
Foto: boxun.com, fotograf ukjent

Takk, Kinas kommunistparti

Av Bhuchung D. Sonam, poet og forfatter bosatt i Dharamsala

Den første sangen jeg lærte som barn i Tibet under kinesisk styre, var "Østen er rød". Det var en av de mest populære "røde sanger", som lovpriste Mao og Det kinesiske kommunistpartiet. Som de fleste kommunistiske propagandasanger var dette en omarbeidet tradisjonell folkesang fra Shaanxi-provinsen. Min far, som kunne lese tibetansk, lærte ordene til min mor, slik at hun kunne sitere dem når folkekommunens leder gjorde tilfeldige kontroller for å teste om landsbyinnbyggerne hadde lært tekstene utenat.

*"Østen er rød, solen står opp.
Kina har fostret fram en Mao Zedong.
Han har brakt lykke til folket.
Hurra! Han er folkets store frelser!"*

En gammel kvinne i en nærliggende landsby sang en gang tilfeldig en tradisjonell sang med teksten "Å hvite ås i vest, flytt deg til side, slik at solen ikke går ned for tidlig". Hun ble beskyldt for å ha sunget en "reaksjonær sang" som lovpriset vestlig imperialism og ble tvunget til thamzing eller "kampsesjoner", der den anklagede offentlig ble ydmyket og ofte slått.

Det kinesiske kommunistpartiet har helt siden sine første år anerkjent hvor effektiv musikk kan være som et middel for å inspirere til begeistring, patriotisme og påvirke folkets sosiale og politiske holdninger.

Da Folkets Frigjøringshær først marsjerte inn i Tibet i 1949-50, hadde det nylig seirende kinesiske kommunistparti allerede perfektionerte propagandasanger som et middel for å oppdra massene om fordelene ved sin versjon av sosialisme, og for å legitimere sin okkupasjon av Tibet. Musikk kunne overkomme språkbarrieren og hadde evne til å umiddelbart formidle et politisk budskap. Inspirert av Lenins syn på litteratur og kunst, har de kinesiske kommunistene anvendt musikk som en kjernekomponent i statspropagandaen – med stor effekt.

"Klesvasksangen" var en av de første "røde sanger" spesielt komponert for Tibet for å feire landets "frigjøring" fra føydalt livegenskap og "imperialister". Som alle andre propagandasanger, ble "Klesvasksangen" framført ved massesamlinger over hele Tibet og gjallet konstant gjennom høytalere installert på strategiske offentlige steder. En musikkvideo av denne sangen fra 1964 ble distribuert og vist flere steder.

Disse massive offentlige sang- og dansekampanjene ble arrangert for å spre politisk ideologi gjennom tekster, og for å overbevise folket om de antatte fordelene som det kinesiske kommunistpartiet hadde brakt med seg. I alle tibetanske områder ble det formet dansegrupper, hovedsakelig bestående av unge tibetanere som ble brakt til Kina og trent i å synge i kinesisk operastil. Disse gruppene reiste til de mest avsidesliggende ti-

betanske landsbyer og nomadeleirer for å framføre sterkt sinifiserte versjoner av tradisjonell musikk. De ble (og er fremdeles) kledd i hybrid-kostymer, som skulle utgi seg for å være tradisjonelle tibetanske drakter.

Jeg husker en dansegruppe som kom til vår landsby i Sentral-Tibet. Alle måtte møte opp på torget i landsbyen, der gruppen framførte noen svært teatraliske og skingrende sanger akkompagnert av høye gongonger og symbaler. En av sangene handlet om en hvithåret gammel tibetaner og noen unge tibetanere som sang til ham:

*"Solen har skint på de snødekte fjellene
Og et nytt Kina har steget opp.
Bestefar, kom fort, kom fort"*

Som svar fortsatte den gamle mannen:

*"Å ja, ja!
Et nytt Kina har steget opp!
Så bra!
Så bra!"*

Etter mine nesten 30 år i eksil, husker jeg fremdeles teksten på denne sangen fra offentlige fremføringer – den eneste underholdningen vi hadde under denne fryktelige tiden. Dette var det mest snikende angrepet på tibetansk identitet. Gjennom gjentatte og enkle sanger ble ideen om et Nytt og Bedre Kina under det velgjørende lederskap av det kommunistiske parti ubevisst prentet inn i tibetanske sinn.

Maos kulturrevolusjon (1966-76) førte til stillstand i alle aspekter av tibetansk kultur. De tradisjonelle utøvende kunstformer ble helt forbudt. Til og med dansegrupper ble beordret til å synge kun kommunistiske sanger godkjent av Beijing. Det var i denne tiden jeg husker min mor som memorerte tekstene fra "Østen er rød".

Som min mor, har generasjoner av tibetanere vokst opp med å synge disse sangene uten noen gang å vite hva tekstene betydde. Men gjennom å kontinuerlig synge disse sangene, og gjennom deltakelse på daglige politiske møter etter arbeid, ble de tvunget til å finne mening i disse ordene.

Mens deres egne tradisjonelle sanger og musikk ble utryddet, har tibetanere ubevisst blitt programmert til å finne mening i dette bombardementet av propagandasanger som de lærte å synge på kinesisk. Det er denne innprentede vanen å finne mening i det meningsløse som nå utgjør den mest alvorlige faren for den tibetanske identitet.

Påvirkningen er spesielt farlig for den nye generasjonen tibetanere som ikke har erfart grusomhetene under den kinesiske invasjon og okkupasjon i Tibet i 1950-årene eller Kulturrevolusjonens daglige redsler. De blir fremdeles kontinuerlig bombardert med kommunistpartiets versjon av historien. De ser Mao som en velgjørende leder som forente Kina og "frigjorde" Tibet fra "føydalherrene". Jeg har hatt noen smertefulle og opphetede debatter med venner som nylig har flyktet fra Tibet. De klandrer tibetanske aristokrater og klostersonner for å lede en sosial orden så korrumpert og undertrykkende at det på en måte berettiger en

▲ Framføring av klesvaskesangen i Beijing i 1975

Kilde: highpeakspureearth.com

militær "frigjøring" ved en fremmed makt.

En liste som stadig vokser

I dagens globaliserte og nettverksbaserte samfunn, dikterer fremdeles det kinesiske kommunistparti daglig hvilke sanger tibetanere har lov til å lytte til og hvilke de ikke kan synge. Det kinesiske kommunistpartiet promoterer åpenlyst "patriotiske" sangere, som Tseten Dolma, den erfarne kommunistnattergalen, og Sonam Wangmo, en hip og stilig ung tibetansk maskot for Folkets Frigjøringshær. Samtidig lar de ingenting være uprøvd når det gjelder å forfølge og fengsle de som mislykkes i å forsterke partiets budskap.

I januar 2010 dømte myndighetene sangeren Tashi Dhondup til 15 måneders "reform gjennom arbeid" for hans musikkalbum "Torture Without Trace". Dhondup ble løslatt i februar 2011. I mars 2008 ble en annen ung tibetansk sanger, Dolma Kyi fra Golog i Øst-Tibet, arrestert for å ha komponert og sunget "reaksjonære sanger". Dusinvis av kunstnere har blitt arrestert siden 2008 på grunnlag

av slike anklager. I mai 2010 ble 27 populære tibetanskspråklige sanger listeført og forbudt i Tibet – både i audio- eller videodiskformat, eller som digitale mediefiler på mobiltelefoner. "Alle som besitter ulovlig musikk eller videoer vil bli strengt straffet", advarte myndighetene.

På samme måte som listen over ord som blir blokkert på internett i Kina, blir listen med forbudte sanger i Tibet lengre for hvert år. Ny på listen av året er Shapaley, som ble forbudt av Kinas statlige informasjonskontor den 2. april, og The Sound of Unity. Tibetanere blir forhindret fra å spille disse sangene eller lagre dem elektronisk.

Shapaley, en rap-sensasjon på YouTube som hyller en populær matrett (Shapaley betyr også "ris på rumpe"), ser ut til å være et så harmløst uttrykk for tibetansk identitet som man kunne ønske seg, mens "The Sounds of Unity" av Sherten – en velkjent musiker fra Amdo i Øst-Tibet – oppmuntrer alle tibetanere til å forene seg. "Dersom du bryr deg om fremtiden til vårt folk burde alle tre

provinser forenes...” synger Sher-ten.

Kommunistpartiets slagmark for å forsøke å kontrollere det tibetanske folks tanker – og å få dem til å tro på at deres kontroll over Tibet er legitim – har flyttet seg ned til dette nivået med detaljstyring av representasjon og symbolikk. Beijing stempler ethvert forsvar av unik identitet som går mot marxist-leninistiske-maoistiske tanker som ”reaksjonære” og ”kontrarevolusjonære”. Med det for øyet har Beijing slått ned på tibetansk buddhisme og Falun Gong, og bruker enorme mengder av sin energi og sine ressurser på å omskrive hele den tibetanske og kinesiske historien slik at den passer inn i kommunistiske ”idealer”. Dessuten tolererer ikke kommunistpartiet at deres offisielle narrativ og image blir utfordret, da de søker å bli en global leder på linje med USA og Russland.

Kinesiske ledes reaksjoner på slike sanger som Shapaley, og hvor langt de er villige til å gå for å utrydde enhver tibetansk stemme og kollektiv representasjon, viser Beijings paranoia og latterlige nervøsiteten som er upassende for en voksende supermakt. Denne tilnærmingen gjør seg også overraskende sårbar for underminering og latterliggjøring på dette nivået.

Da det kinesiske kommunistparti hadde sin 90-årsfeiring den 1. juli, var hele apparatet til propagandaavdelingen i aksjon for å gi de ”røde sangene” fra tidlig 50-tall og kultur-revolusjonens tid ny innpakning og bringe dem tilbake til livet. Disse sangene er for det meste sunget på nytt av en ny generasjon statsgodkjente kinesiske og tibetanske sangere.

Å relansere disse ”røde sanger” i

▲ Moderne popversjon fremført av Halama Sister's Group

Kilde: Youtube

stor skala og tvinge tibetanere på alle samfunnsnivåer til å lære tekstene ved å spille dem til det kjedsommelige, er fremdeles nå i den digitale tidsalder Beijings foretrukne og perfektionerte propagandametode. Akkurat som min mor, som lærte ordene til ”Østen er rød” utenat uten å forstå betydningen av ordene, blir nå en ny generasjon tibetanere tvunget til å gjøre det samme. I realiteten er dette en ny Kulturrevolusjon. Mine nieser og nevøer, som bor i den samme landsbyen hvor jeg ble født for mer enn 30 år siden, synger fortsatt ”Klesvaskungen” på skolen.

”Hei!

Hvem skal hjelpe oss med å baste bygg?

Hvem skal hjelpe oss med å bygge nye bus?

Det er den kjære Folkes frigjøringshær

Den reddende stjernen til kommunistpartiet...

Takk, du livreddende kommunistparti”

Uten frihet til å kjenne sin kultur og uten tilgang til sin rike – men raskt forsvinnende – tradisjonelle musikk, blir tibetanske barn i dag dratt inn i et ”Nytt Tibet” dominert av den ”Nye Majoritet”.

Kampen for frihet er en kamp om representasjon, identitet og kulturen som forener et folk. Slik er musikk en viktig faktor i å forene folk til å motstå okkupasjon. Det er en reell fare for at en generasjon eller to fra nå vil unge i Tibet ikke lenger høre sanger om Tibets fjell, elver og fantastiske landskap på sitt eget språk.

Derfor trenger tibetanere nå – både i og utenfor Tibet – å komponere, syng, dele og distribuere sanger om frihet og opprør så bredt som mulig, sanger om snødekte fjell, blå elver og det høye platået. Vi må syng flere sanger som ikke bare gjør det kommunistiske partiet rasende, men som også setter hele propagandamaskineriet i beredskap for å blokkere ord etter ord og setning etter setning, og hele sikkerhetsapparatet utrustet for å prøve å forby sang etter sang etter sang.

Når den dagen kommer, vil tibetanere snakke et språk som Beijing ikke kan og vil forstå, og syng sanger som det kinesiske kommunistparti aldri vil evne å begripe.

Oversatt av Kirsti Braarud

Kilde: <http://lhakardiaries.com/2011/07/27/ccp-red-song/#more-393>, publisert 27. juli 2011

Lhakar betyr ”hvit onsdag”, (Dalai Lamas ”sjeledag”) og handler om motstanden mot Kinas okkupasjon og presset mot å bli sinifisert. Lhakar Diaries er en blogg dedikert til Lhakar-bevegelsen inne i Tibet, der vanlige menn og kvinner ved å kjøpe tibetanske varer, spise tibetansk mat, bære tibetanske klær og snakke tibetansk, gjør motstand mot den kinesiske okkupasjonen.

Nepalsk politi stanset tibetansk kulturprogram

Anne Pedersen, Kathmandu

Tibetanere i Nepal utsettes for økende restriksjoner, også på det kulturelle området. Nylig ble en forestilling med en tibetansk kulturgruppe fra Kathmandu stanset av politiet.

Den 29. september i år skulle Nepal Tibetan Lhamo Association (NTLA) markere sitt 35-årsjubileum med en forestilling basert på ”musikk, sang og dans fra Himalaya”. Et publikum bestående av folk fra det tibetanske eksilsamfunnet, barn fra en tibetansk skole, samt noen få vestlige utlendinger (blant dem meg selv) hadde møtt opp i ”Rastriya Nach Ghar”, Nepals nasjonale scene for dansekunst i Kathmandu. Imidlertid hadde

forestillingen bare såvidt begynt før nepalsk politi, etter ordre fra Central District Administrative Office (CDO), entret salen og avbrøt forestillingen. Utøverne måtte dermed avslutte showet sitt midt i en sang, og for å unngå ytterligere bråk med politiet ba de høflig publikum om å forlate salen, hvilket vi gjorde.

Forestillingen hadde blitt organisert uten politiske symboler som flagg, bilder eller politiske taler, men like fullt ble den stanset. Likevel prøvde utøverne å ikke miste motet: ”I det minste fikk vi tid til å vise publikum tre av dansene og sangene våre”, sa en ung utøver. Grappa har spesialisert seg på *lhamo*, en sjanger ofte kalt ”tibetansk opera”. De hadde øvd i

flere måneder fram mot denne forestillingen, som skulle by på tradisjonelle sanger og danser i tillegg til innslag med vestlige instrumenter.

Det bor omtrent 20 000 eksiltibetanere i Nepal. Mange av dem kom hit i 1959, året da Dalai Lama flyktet fra Tibet, etter at kinesiske tropper hadde slått ned tibetanernes protester mot Kinas okkupasjon og Kina etablerte direkte kontroll over landet. De første flyktingene som kom til Nepal antok at de snart kunne reise tilbake til hjemlandet sitt. Utover 1960-tallet, da det ble klart at noen retur til Tibet ikke kunne skje med det første, etablerte de tibetanske flyktingene (ved hjelp av bl.a. Nepals Røde Kors, andre internasjonale

▼ Nepal Tibetan Lhamo Association

Foto: Anne Pedersen

▲ Nepal Tibetan Lhamo Association

Foto: Anne Pedersen

NGOer, samt sveitsiske myndigheter via Sveits' Røde Kors) bosetninger, skoler og arbeidsplasser, hovedsaklig innen tekstilbransjen. På 1980-tallet var teppeindustrien blitt den viktigste næringsveien for tibetanere i Nepal, foruten at den faktisk var blitt landets største håndverksindustri totalt sett. De første tiårene klarte altså tibetanerne å stable på beina et fungerende eksilsamfunn og forsørge seg selv, til tross for at de hadde svært begrensede rettigheter når det gjaldt f.eks arbeid, næringsdrift, eiendomsforhold og reisevirksomhet (Tibet Justice Center, 2002).

I 1989 endret de nepalske myndighetene sin politikk overfor flyktninger fra Tibet. Presset av Kina, skjerpet Nepal grensekontrollen mot Tibet, og sluttet å anerkjenne tibetanske flyktninger (ibid). Dette betyr i praksis at flyktninger som har kommet til Nepal etter 1989, og tibetanere som er født i Nepal etter dette, har en sårbar posisjon som statsløse flyktninger. De siste årene har nepalske myndigheter dessuten ytterligere strammet inn de politiske, religiøse og kulturelle rettighetene til det ti-

betanske eksilsamfunnet. Dette sammenfaller med hvordan landet den siste tida har styrket sitt "gjensidige samarbeid" med sin kinesiske nabo. Kina har støttet Nepal innen utvikling, handel og sikkerhet, blant annet ved omfattende militærhjelp til den nepalske hæren. Til gjengjeld har nepalske myndigheter vært ivrige til å kontrollere såkalt "anti-kinesisk" virksomhet innenfor landets grenser. Politi og offisielle myndigheter har i økende grad overvåket og slått ned på det tibetanske samfunnet såvel som nepalske buddhister som støtter tibetanernes sak.

Tidligere i år stanset nepalske myndigheter tibetanernes feiring av Dalai Lamas fødselsdag, en viktig årlig begivenhet for eksilsamfunnet. På dagen for denne markeringen hindret politiet folk i å komme inn i skolebygningen hvor feiringen skulle holdes, og arresterte dessuten fire personer for å forsøke å ta seg inn i bygningen. Dagen etter skulle NTLA (den tidligere nevnte kulturgruppa) holde en forestilling, slik tradisjonen har vært de siste årene. Denne gangen fortalte politiet dem at dette ikke

ville bli tillatt, og gruppa var derfor tvunget til å avlyse sitt show. Det har aldri før skjedd at NTLA har blitt hindret i å opptre ved akkurat denne markeringen.

Nepal har ikke undertegnet FNs flyktningekonvensjon, og har heller ingen egen lovgivning som beskytter flyktingers status eller rettigheter. Dette medvirker til den spesielt utsatte situasjonen for tibetanere i Nepal, og til den økte kulturelle sensuren vi nå ser følgene av.

<http://www.unhcr.org/pages/49e487856.html>2011: UNHCR country operations profile - Nepal

<http://www.tibetjustice.org/reports/nepal.pdf>: Tibet Justice Center, 2002. Tibet's Stateless Nationals: Tibetan Refugees in Nepal

Utdanning av tibetanere i Kina

Etter at Folkets Frigjøringshær okkuperte Tibet i 1950 er tibetanerne blitt en av Kinas 55 etniske minoriteter. Det var etter den kinesiske overtakelsen at moderne masseutdanning ble innført i Tibet. Denne artikkelen tar for seg en noe mindre kjent side i Tibets skole- og utdanningshistorie: Opprettelsen av klasser og skoler på ungdomsskolenivå for tibetanske elever i provinser hvor Han-kinesere er i majoritet, og hvilken innvirkning dette har hatt på de tibetanske elevene.

Av Kalsang Wangdu

Tibet er et av de mest underutviklede områdene i Kina når det gjelder økonomi og utdanningsnivå. For å heve nivået på den offentlige utdanningen, og med mål om å legitimere sitt styre over Tibet, har den kinesiske regjeringen, spesielt siden 80-tallet, innført positiv særbehandling på en del områder. Etableringen av klasser og skoler for tibetanske elever i kinesiske provinser er et eksempel på dette. Det er ingen tvil om at Tibet har opplevd en betydelig vekst i både økonomi og utdanningsmuligheter i de siste tiårene. Allikevel har dette i liten grad kommet det tibetanske folket til gode, men heller resultert i ytterligere fremmedgjøring av tibetanerne i Tibet. Mens millioner av kinesiske immigranter har utnyttet mulighetene som moderniseringen i Tibet har gitt, blir tibetanerne i økende grad utelatt.

Det fremste målet med utdanningen av tibetanere er å oppfordre til patriotisme overfor Kina og å skape en enhetlig kinesisk nasjon, og å sende tibetanske elever til Han-dominerte provinser i Kina er et viktig element i dette nasjonsbyggende prosjektet.

Denne praksisen startet i 1985, og i perioden frem til 2001 ble ca 23 560 tibetanske elever sendt fra sitt hjemsted til skoler i til sammen 19 provinser (praksisen pågår fortsatt i dag, men artikkelen oppgir ikke antall elever fra 2001 til 2011, red anm.). Det anslås at en tredjedel av tibetanske skolebarn som begynner på ungdomsskolen, går på disse skolene. Praksisen er senere utvidet til å omfatte også andre etniske minoriteter i Kina.

Elevkullene som plukkes ut til disse skolene må vanligvis gjennom syv års skolegang, som består av ett år for å forbedre elevenes kinesiske språkkunnskaper, deretter tre år på ungdomsskole og tre år på videregående. Kostnadene deles mellom Tibet og de respektive provinsene som tar imot elever. Fasilitetene ved disse skolene er mye bedre enn i Tibet, men på den annen side lider elevene også et stort tap ved at det tibetanske språket og den tibetanske kulturen viskes bort.

Tibets mangel på infrastruktur og kvalifiserte lærere er viktige faktorer som taler for at tibetanske elever sendes til kinesiske provinser. Imidlertid

uttrykkes det temmelig eksplisitt i offisielle dokumenter at etableringen av denne praksisen også er en strategisk beslutning for å *”utvikle kvalifiserte avgangselever som skal støtte Det kinesiske kommunistpartiets lederskap, elske sosialismen, holde fast ved den statlige og etniske enhet, vie seg til sosialismens sak...”*

Forsøket på assimilering, om ikke indoktrinering, kommer tydelig frem av pensum. Forekomsten av tibetansk kultur er nærmest symbolsk. I løpet av en uke vies bare fire til fem undervisningstimer til tibetansk språk. Resten av tiden følger elevene den ordinære kinesiske læreplanen. Elevene blir også utsatt for ideologisk og moralsk undervisning knyttet til nasjonal enhet, kjærligheten til kommunistpartiet og hvor det understrekes at Tibet er en uadskillelig del av Kina. I tillegg nektes elevene, som er i alderen 12 til 14 år når de blir plukket ut til å gå på disse skolene, å reise tilbake til Tibet før de har fullført den syv år lange utdanningen. Denne isolasjonen fører også til at elevene ikke kan ta del i religiøse aktiviteter eller besøke klostre for å be. Det er vanskelig å si med sikkerhet hvilken effekt syv år i isolasjon

Butikken for globetrotteren, ferieturisten og drømmeren

Bøker

Reiseguides, reiseskildringer, aktivitetsbøker, parlører, praktbøker, reisedagbøker

Kart

Verdenskart, bilkart, bykart, gps- og vandrekart, atlas, globuser

Utstyr

Sekker (med og uten hjul), tropeklær, fottøy, pakke-systemer, myggnett, med mye mer.

Kunnskap

Vi har reiseerfaringen og hjelper deg gjerne med tips og råd.

Butikken ligger i Uranienborgveien 4, rett bak Slottet i Oslo. Tlf: 23 13 14 15

Ma-lør: 10-18 (16)

Nettbutikk
www.nomaden.no

Alltid åpen og rask ekspedering!

har på skolebarnas identitetsdannelse, men stort sett har de mistet mye av sin kultur når de vender tilbake til Tibet. Rundt halvparten blir lærere i Tibet og bidrar sannsynligvis i så måte til å videreføre den nåværende utdanningsituasjonen, hvor mandarinkinesisk og hankultur gis forrang.

Betydningen av morsmål og et kulturelt relevant pensum for elevers tilegnelse av kunnskap er anerkjent blant pedagoger. Det er et akutt behov for å forandre pensum i tibetanske skoler, inklusive skolene for tibetanere i kinesiske provinser, for å gjøre det mer meningsbærende for tibetanske elever.

Et av de mest sentrale temaene i regjeringens diskurs om utdanningen av minoriteter er nasjonal enhet og stabilitet. Utdanning er statens viktigste virkemiddel for å fostre nasjonal integrasjon. For å motvirke etnisk tibetansk nasjonalisme slår den kinesiske regjeringen hardt ned på uttrykk for tibetansk identitet, som språk og religion. I lærebøker blir tibetansk kultur svertet som tilbakestående, og historiske tibetanske personligheter blir latterliggjort eller fordømt. Til regjeringens store frustrasjon har ikke dette ført til en svekkelse av etnisk nasjonalisme, men i stedet resultert i økt fremmedgjøring og ekskludering. Sett i lys av den tibetanske erfaringen er det åpenbart at segregering, kulturell ekskludering, ideologisk utdanning og *mainstreaming* sjelden resulterer i nasjonal integrasjon. Tvert i mot har det ført til demonstrasjoner og uroligheter som truer den nasjonale enhet. De store opprørene i Tibet i 2008, og tibetanske elevers demonstrasjoner i 2010, er eksempler på dette. På lang sikt vil en mer kulturelt relevant utdanning faktisk kunne bringe minoritetene nærmere den kinesiske nasjonen og

fremme enhet i mangfoldet.

En reell tospråklig utdanning forankret i minoritetens språk og kultur kan derfor være vidundermiddelet som kan løse Kinas problemer med minoritetsutdanningen. En suksesshistorie i så måte er Chungba-skolen i Lithang i Øst-Tibet, som drives av en tibetansk frivillig organisasjon med base i USA. Undervisningsspråket her er tibetansk, samtidig som elevene også lærer kinesisk og engelsk. Undervisningen tar utgangspunkt i tibetanske tradisjoner. Elevene gjorde det til og med bedre enn kinesiske elever på eksamen i kinesisk i Lithang. Dette viser at minoritetsgrupper kan bevare sin kultur og sitt språk, og samtidig bli like kompetente i nasjonalspråket mandarin. Det finnes rikelig med bevis på at til og med i et system hvor tospråklig utdanning hovedsakelig er rotfestet i et minoritetsspråk, så vil det kinesiske språket fremdeles ha en fremtredende rolle, nesten på linje med morsmålene, av økonomiske og demografiske årsaker. En tospråklig utdanning forankret i minoritetenes eget språk og et mer kulturelt relevant pensum synes derfor å være det beste alternativet både for regjeringen og minoritetsgruppene.

Artikkelen er forkortet. Artikkelen i sin helhet, med referanser, finnes på: <http://www.merabsarpa.com/education/making-tibetans-in-china-dislocated-secondary-education>

Oversatt av Julia Natasza Gundersen og Bodil Fremstad

Jakten på Erik

Av Olav Gunnar Ballo

Det er en stund siden jeg møtte Erik første gang nå. Han hadde en bildeutstilling på Galleri Cornucopia i Oslo i februar -11, og mens jeg studerte svart-hvittfotografiene kom den blide rogalendingen inn i galleriet.

Bakgrunnen for utstillingen hans var boken *Tilbake til Tibet*, som han akkurat hadde utgitt på eget forlag (Freyja, oppkalt etter datteren).

Med stigende fascinasjon gikk jeg fra bilde til bilde og studerte scener fra dagliglivet i Tibet, som Erik hadde fanget med Leicakameraet sitt. Et bilde som gjorde spesielt inntrykk var av en mann som satt på bakken, i ferd med å knuse en hodeskalle som lå foran ham på en steinhelle. Rundt mannen satt 15-20 gribber.

Erik forklarte meg at det dreide seg om The Sky Burial Master; himmelbegraveren, mannen som skal se til at den dodes levninger tas tilbake til naturen. Og mens åtselstyr klarer å fortære det meste av kjøtt og bløtdeler, er i hvert fall hodeskallen for hard til at den forsvinner uten at den knuses først. Derfor må det altså (minst) et kraftig slag til for at prosessen skal få gått sin gang. Men da har himmel-

▲ Erik Torjusen
Foto: Olav Gunnar Ballo

begraveren på forhånd skjært opp resten av det døde legemet slik at det kan fortæres av gribbene som sitter rundt og venter på å ta til seg av føden som tilberedes for dem.

”Dette er en del av den tibetanske buddhismen. Den avdøde legges ut, og levningene blir fortært. Til slutt blir beinrestene knust. Slik tas legemet tilbake til naturen. *Ashes to ashes, dust to dust.*”

Erik fortalte meg om de ulike scenene. Han hadde reist rundt i dette landet, truffet mennesker i hver en avkrok, først som ung student i -89, og deretter på ny tjue år seinere.

Der og da ble vi enige om å sette oss ned en dag, og snakke om hans reiser til Tibet, om andre reiser, og om det spesielle livet han har levd. Siden da har Erik reist, og jeg har prøvd å fange ham i flukten. To ganger nådde jeg ham nesten før han forsvant til Cuba, og ved tre anledninger var jeg helt i hælene på ham i det han var på vei til Paris. To ganger hørte jeg at han hadde forlatt fjellene et sted ved Andorra, og folk hadde sett ham i Monachil før han forsvant. Men nå var han borte. De trodde han var i Karibien. Det ble november,

og endelig kunne han holdes fast, en formiddag, på en søndag. Erik var i Eigersund.

– Hva er det som driver deg, Erik?

– Da jeg var ung var det vel den alminnelige reiselysten. Jeg hadde lyst til å besøke Nepal og India, og lære mer om disse landene. Selv om jeg ikke er religiøs, har jeg alltid vært nysgjerrig på religioner. Jeg vil si jeg har et sosiologisk forhold til religion.

Jeg ønsker å finne ut av hvordan religionen virker inn i folks hverdag.

– Vokste du opp i et religiøst hjem?

– Nei. Foreldrene mine hadde et kritisk forhold til religion. Jeg lærte mye av dem, og min fem år yngre bror. Min tilnærming har vært at hvis noen oppfører seg dårlig mot deg har personen et problem, han er på sett og vis ikke i harmoni med seg selv. Hver må finne harmonien i seg selv, og ikke utenfor. Men jeg møter religiøse personer med respekt for deres tro og kultur.

Erik Torjusen, som er født og oppvokst i Stavanger, utdannet seg nesten til sosiolog som 26-åring. Hovedfagsoppgaven ville han ta om mediasosiologi, og da ville han beskrive medias situasjon i land uten alminnelig pressefrihet.

Så han dro til Kina. Der ble han i to år, på en reise som skulle bringe ham til Tibet, og føre til at han så undertrykkelse og voldshandlinger på nært hold under de alvorligste konfliktene i Lhasa og andre deler av Tibet på flere tiår.

Kinesisk militærpoliti sørget for at det første Tibetoppholdet ble kort. Men reisen tjue år seinere ga rikelig innblikk i det tibetanske dagliglivet, som han skildrer med en nærhet som ikke blir andre forunt enn de som gir seg tid, slik at det kan skapes tillit. Dette er ikke opplevelser man kan ta del i gjennom en guidet tur med et reiseselskap.

I stedet for fullførte studier ble det lærerarbeid i ungdomsskolen på Erik etter hans første hjemkomst i 1990, etter en dramatisk fjellvandring over Himalayafjellene til Nepal.

Deretter fulgte nye reiser, inkludert en jorden-rundtreise i seilbåt, som det tok fire år å gjennomføre. Erik traff en kvinne fra Færøyene underveis, som han fikk datteren Freyja sammen med. Hun ble født på New Zealand og har fortsatt sitt statsborgerskap derfra. Etter hjemkomsten bosatte Erik seg i Monachil i Granada i Spania. Der bor han fortsatt, sammen med datteren Freyja hver annen måned, og med sin tidligere færøyske samboer i et hus like ved. I Paris bor kjæresten gjennom de siste fem årene.

– Hvorfor en bok om Tibet?

– Jeg ville tilbake, for første gang ble jeg utvist allerede etter syv dager. Og reisen ble på hele fem måneder. Da sitter du tilbake med mange inntrykk, som jeg ønsket å dele med andre. Det ble til en idé om å skrive en trilogi om ”supressed people”, mennesker som er fratatt sin frihet av myndighetene og opplever undertrykkelse direkte på kroppen.

– Boken din beskriver dramatiske hendelser, med opprør og voldshandlinger. Men den skildrer også dagliglivet i Tibet, der du har fått innpass i hverdagslivet til folk som om du var en av dem. Hvordan fikk du det til?

– Man må gi seg tid, slik at du oppnår tillit. Og man må vise respekt. Det er viktig å ikke være forutinntatt, men la inntrykkene underveis få forme deg. På reisen i Tibet var det viktig å komme bak mytene, både den propagandaen som kinesiske myndigheter sender ut, men også myten om Tibet som er skapt i våre egne land.

– Var reisene farlige?

– Jeg tenkte ikke på reisen i 1989 som

farlig. Men jeg var yngre da. Man tar mer forholdsregler etter hvert, og oppfatter situasjonene annerledes. Stort sett handlet ubehagelighetene om å ha det mindre komfortabelt, og ikke om reell fare. Men noen situasjoner var dramatiske. Jeg tar nok færre sjanser i dag. Jeg sover mindre i telt, for eksempel.

– Hva blir tema for de to andre bøkene?

– Jeg var i Palestina under intifadaen i 1986/-87, og har tenkt å dra tilbake dit for å skrive om forholdene palestinerne lever under. Den gang besøkte jeg også Syria, Egypt og Israel. Jeg følte under oppholdet et voksende engasjement for den veldige urettferdigheten Israel påførte palestinerne, nærmest som merkingen av jødene. Palestinerne skulle skilles ut og identifiseres, bilene deres hadde spesielle skilt, uavhengig av om de bodde i samme områder som den israelske befolkningen. Se på muren Israel bygger opp, det skapes fysiske stengsler, som igjen bidrar til å skape nye psykologiske skiller. Undertrykkningen settes i system.

– 6 millioner jøder ble utryddet under annen verdenskrig, og så er det etterkommere av de som mistet livet som nå undertrykker. Innen medisinen ser vi stadig dette, at den som var utsatt for overgrep selv blir en overgriper. Er det en parallell her?

– Du har rett, parallellen er slående. Vilkaene for menneskelig undertrykkelse gjelder ikke bare på personnivå, men for hele befolkningsgrupper, fordi de psykologiske mekanismene som utløser undertrykkningen er de samme. Det er definitivt lærdom å hente fra erfaringene på individnivå til undertrykkelse i store regioner, i hele land, også når det gjelder for-

holdene i Palestina.

– Men nå er det Cuba du skriver en bok om?

– Ja, planen er at det blir bokprosjekt nummer to i trilogien. Derfor har jeg hatt to opphold på Cuba i år.

– Mange nordmenn har besøkt Cuba, og noen kommer begeistret tilbake. Hva er dine inntrykk fra landet?

– Cubas regime er totalitært. Det er et diktatur. Fidel Castro har klart å gjennomføre et indoktrineringsprosjekt, der befolkningen er undertrykt og livredd. De har ikke tilgang til Internett. De er Karibiens Tibet. Første mai hvert år kjører busslaster med mennesker inn til Havanna og andre byer for å bidra til propagandaden om oppslutningen om regimet. Folk taper goder hvis de ikke deltar, og tvinges til lojalitet.

– Et inntrykk i Vesten har vært at Fidel Castro har hatt en form for legitimitet i befolkningen, også knyttet til USAs embargo som nå har bestått i femti år. Er inntrykket feilaktig?

– Fidel har større legitimitet på Cuba enn broren Raul, som mange ler av. USAs embargo har vært utrolig nyttig for Fidel Castro og makthaverne, for det har gjort USA til en ytre fiende, og skapt en form for indre samhold. Uten embargoen ville den vestlige påvirkningen økt, slik man så det da Russland ble åpnet opp, og kommunistregimet på Cuba ville neppe ha klart å holde på makten så lenge uten USAs blokade. Men det er ingen tvil om at befolkningen føler seg undertrykt av Castrokommunismen.

– Ser du håp for Cubas befolkning?

– Da Batistas regime falt i 1959 og

Castro overtok, skjedde det gjennom et folkelig opprør. Dette må skje nå også hvis det skal bli endringer. Det har jeg sagt til dem i de samtaleene jeg har hatt med cubanerne. Alt blir som det er hvis man ikke står opp mot undertrykkelse og krever endring.

– I Tibet har kinesiske myndigheter brukt harde metoder, som inkluderer tortur, langvarige fengselsstraffer, og også dødsstraff, for opposisjon mot regimet. Mener du at metodene er like harde på Cuba?

– Det skjedde nok en del tortur før. Men jeg fant ikke eksempler på tortur blant mennesker jeg møtte. Det er imidlertid ikke tvil om at det skjer arrestasjoner som er politisk motiverte. Og fordi folk risikerer å miste jobbene sine og bli sosialt isolert hvis de yter motstand, er det en generell frykt for makthaverne blant den cubanske befolkningen.

– Skal du tilbake til Cuba?

– Jeg har ingen planer om det nå, for jeg har stoff nok til boken jeg skal skrive.

– Du tar bildene selv. Hvilket fotoutstyr bruker du?

– Jeg har et Leicakamera med fastoptikk med stor spennvidde. I tillegg har jeg et Panasonic Lumix LX3 kompaktkamera. Utstyret må være pålitelig, ikke for tungt, og lett tilgjengelig. Med de to kameraene har jeg den fleksibiliteten jeg trenger.

– Du ble anholdt av kinesiske myndigheter. Ble du det på Cuba også?

– Jeg ble tatt av politiet tre ganger på Cuba, ble avhørt, og måtte forklare meg. En gang ble jeg beskyldt for antirevolusjonær virksomhet, fordi

jeg i samtaler med befolkningen hadde vært kritisk til regimet. En annen gang måtte jeg forklare meg om bildene jeg hadde tatt. En tredje gang overnattet jeg hos en cuban|venn. Slik overnatting er ulovlig. Men sammenlignet med opplevelsene i Tibet var møtene med politiet på Cuba ikke spesielt dramatisk. Det gikk også bra med vennen min. Det er viktig å vise hensyn, og ikke sette de man møter i fare. Som utlending er man uansett mer beskyttet enn lokalbefolkningen, og derfor må man tenke gjennom at ikke andre bærer konsekvensene av ens egne handlinger.

– Hva er drivkraften?

– Det er nok en bestående utferdstrang. Den som reiser mye får lyst til å reise mer, for å lære mer. Jeg har også vendt meg til å klare meg med lite. Det gjør at jeg har valgt reiser til land med et lavt kostnadsnivå. Jeg haiker gjerne, og jeg går ikke i restauranter. Dermed møter jeg også lokalbefolkningen, og kommer tett på det livet de lever.

– Kan du leve av kombinasjonen av å reise, og å skrive bøker om opplevelsene?

– Jeg klarer meg. Jeg bor i Spania, der jeg har mitt lille hus, med lave kostnader til daglig. Min datter Freyja, som nå er 14, bor hos meg halvparten av tiden, og halvparten hos moren i et hus like ved. Reisene har lært meg å leve nøysomt. Da behøver heller ikke inntektene å være så høye.

– Takk for samtalen, Erik. Jeg ser fram til å lese boken om Cuba, så snakker vi sammen på ny når den foreligger.

– Det gjør jeg gjerne!

En reise til å få forstand av

Av Olav Gunnar Ballo

Med bedre økonomi og lengre ferier har nordmenn flest fått bedre anledning til å reise enn noen gang før. Det speiles også i det bugnende utvalget av reiselitteratur som er tilgjengelig både på engelsk og norsk. Mange reisende foretrekker *Rough Guide* eller *Loneley Planet*, fordi beskrivelsene framstår som usminkede og jordnære.

Men jordnærhet kan ha helt andre dimensjoner enn noen guidebok kan gi. For der *Loneley Planet* slutter begynner Erik Torjusens bok. Torjusen gjør det få av oss tør, også om vi kunne hatt drømmer om å gjøre det. Han gir avkall på tryggheten det gir å dra til steder andre har vært før, og pløyer i stedet ny mark, gjør sine egne erfaringer på et minimalt budsjett, legger seg til under åpen himmel, og lever sammen med de menneskene han møter når han reiser jorden rundt. Dette har Erik drevet med i så mange år at han føler seg trygg der andre ville ha kjent angsten ta tak, og når han står overfor farer, har han lært seg å håndtere dem.

Beretningen om reisene til Tibet, først i 1989, og deretter tjue år senere, gir meg assosiasjoner til østerrikske Heinrich Harrers reiser i det samme landet, først mellom 1945 og -52, og deretter på 80-tallet. Harrers beretning *Seven Years in Tibet* er filmatisert to ganger, siste gang med Brad Pitt som Harrer i filmen med samme navn fra -97. Også Harrers

bok fra returreisen på tidlig 80-tall har tittelen *Tilbake til Tibet*.

Her ligger ikke noe plagiat, for Torjusens bok står trygt på egne bein. Hans første reise til Verdens Tak falt sammen med oppstanden i Lhasa, og sammen med andre utlendinger ble Torjusen utvist under den militære unntakstilstanden, bragt med buss til nær grensen mot Nepal, hvorpå han sammen med andre risikerte livet i Himalayafjellene, der han måtte ta seg videre til fots inn i Nepal over isbreer og i dyp snø, i tynn luft og streng kulde. Oppholdet i Tibet i 1989 skulle bare bli på 7 dager, betinget av de kinesiske myndighetenes utvisning.

2. februar 2009 startet Torjusen sin andre reise til Tibet ved å gå om bord på den transsibiriske jernbanen i Moskva, og følge med toget hele den lange veien til Beijing. Underveis traff han den unge svensken Erik, og, i skjul under pledd på gulvet i en buss, klarte de to å snike seg inn til Lhasa på et tidspunkt da landet var avstengt for vestlige turister. Dermed havnet de to midt oppe i de største urolighetene i landet på tjue år, og ble øyevitner til hendelser som vestlig presse var helt avskåret fra å beskrive.

Torjusen underbygger sin dramatiske reise på kryss og tvers i Tibet med bilder som supplerer teksten på en innsiktsfull måte. Slik kan vi følge tibetanernes dagligliv, deres utøvelse av religiøse skikker, og hvordan

maten tilberedes møysommelig fra grunnen av i det karrige fjellandskapet.

Den høye kvaliteten på både tekst og bilder gjør at boken burde finne veien til et stort publikum. Det er en skildring som gir innsikt i situasjonen i Tibet for den uinnvidde, og som preges av at Torjusen lar seg forme av det han observerer underveis, og ikke av hva andre har fortalt ham på forhånd.

Her ligger kanskje den vesentligste kvaliteten ved bokens innhold. For gjennomgående framstår Torjusens som troverdig i måten han skildrer begivenhetene, både når det gjelder tibetanernes hverdagsliv, og i møtet med kinesiske myndigheter. Det bildet som tegnes blir dermed ikke noe svart-hvittbilde. Også svart-hvittfotografiene som utfyller teksten får på denne måten en farge og tekstur som gjør at bildene sitter igjen på netthinnen lenge etter at man har lagt boken fra seg.

Torjusens ambisjon om å la dette være første bok i en trilogi om undertrykte folk rundt omkring i verden, er det all grunn til å støtte. Det er med nysgjerrighet og spenning jeg ser fram til hans neste bokprosjekt, basert på hans reiser rundt omkring på Cuba.

Erik Torjusens
Tilbake til Tibet
Freyja Forlag
ISBN 978-82-996097-6-0

A young child, likely a Tibetan, is the central focus of the image. The child is wearing a white hooded garment over their head and a dark, heavy, layered jacket. A yellow tassel hangs from the hood, and a colorful, embroidered sash is visible at the waist. The child is holding a vertical wooden pole with their right hand. The background is a large, wrinkled blue tent or tarp. The overall scene is brightly lit, suggesting a sunny day in a high-altitude environment.

Erik Torjusen

TILBAKE

TIL TIBET

Jordnær utstilling i Dharamsala

En uvanlig utstilling har tiltrukket seg stor oppmerksomhet blant eksiltibetanere og tilreisende i Dharamsala, India. Ved en skole i byen kunne innbyggerne sette sine føtter på ekte tibetansk jord. For mange var det for aller første gang. Tenzin Rigdol som står bak utstillingen har klart å smugle ut to tonn med jord fra Tibet. Målet var at tibetanere skulle få kjenne nærhet til et stykke av sitt eget hjemland. Utstillingen ble åpnet av Lobsang Sangay, nyvalgt Kalon Tripa – statsminister i eksil.

Utstillingen skapte sterke følelser.

▼ **Et stykke av Tibet, fra utstillingen ved Upper Tibetan Children's Village school, Dharamsala, India**

For mange var det første gang de gikk på tibetansk jord, siden mange er født i eksil. For andre brakte det tilbake minner fra barndommen eller minner om flukten over fjellene fra Tibet til India.

Den sterke tibetanske nasjonale identiteten og jordstykkets symbolske betydning ble tydelig da noen kort tid etter at utstillingen ble åpnet plantet et tibetansk flagg i midten av jordstykket, mens noen andre hadde tatt med seg et fotografi av Dalai Lama og plasserte dette foran flagget.

Utstillingen varte kun i tre dager. Etter dette fikk de som ønsket det lov til å ta med seg en håndfull av den tibetanske jorden hjem som et minne. For mange tibetanere i eksil ble utstillingen en sterk påminnelse om deres skjebnefelleskap og for mange en påminnelse om hvor sterkt ønsket er om en gang å kunne returnere til hjemlandet.

Kilder:

Lhakar Diaries (2011). Walking on a piece of Home.

<http://lhakardiaries.com/2011/10/26/walking-on-a-piece-of-home/>

Woeser, Sherab (2011). On home soil in exile. <http://www.phayul.com/news/article.aspx?id=30235>

En nyhetsoppdatering fra Kathmandu

For det tibetanske eksilsamfunnet i Kathmandu har høsten 2011 vært en spent og urolig periode. I begynnelsen av november arrangerte noen av tibetanerne i bydelen Jawalakhel markeringer for å be for de tibetanerne som har mistet livet i dramatiske selvmordsaksjoner i Kina den siste tida. Siden mars i år har elleve munk og nonner i Sichuan i den sør-vestlige delen av Kina tent på seg selv i protest mot Kinas politikk. I Kathmandu ble markeringene for å minnes dem møtt med et massivt oppbud av væpnet politi, fulgt av massearrestasjoner. Ved ett tilfelle tok politiet med makt ned et banner med bilde av Dalai Lama, og dette utløste naturlig nok protester fra deltakerne i markeringen.

I løpet av disse dagene opplevde beboerne i de tibetanske områdene at de nærmest hadde portforbud, ettersom de bokstavelig talt var inngjerdet av politiet, som også tok seg inn i hjemmene til folk for å foreta arrestasjoner uten reell grunn. Et dramatisk høydepunkt ble forøvrig nådd 3. november, da en kvinne i 40-årene forsøkte å sette fyr på seg selv i den tibetanske flyktingeleiren i Jawalakhel.

Markeringene i Kathmandu, som i møtet med politiet utviklet seg til aksjoner, sammenfalt med aktiv møtevirkosomhet mellom nepalske og kinesiske politikere. Den samme uka som de nevnte begivenhetene i Kathmandu fant sted, var den nepalske forsvarssjefen var på besøk i Beijing for å underskrive en avtale

om kinesisk militærstøtte til Nepal, tilsvarende omtrent 100 millioner NOK. Noen få dager seinere kom kinesiske politikere på besøk til Nepal, og det er ventet flere kinesiske statsbesøk i nærmeste framtid. Den samme uka ble det i Kathmandu dessuten arrangert en handelsmesse for å styrke handelen mellom Nepal og Kina. Den nepalske handelsministeren åpnet messen, som ironisk nok la hovedvekten på varer fra Tibet, som for eksempel tepper, røkelse og produkter laget av yak-lær.

Uka etter steg igjen spenningsnivået i Kathmandu, da en uidentifisert mann iført munkeklær aksjonerte ved den buddhistiske stupaen Boudhanath. Han forsøkte å sette fyr på seg selv, mens han ifølge nepalske aviser ropte anti-kinesiske slagord. Ilden skal ha blitt slokket ved at folk i nærheten grep inn. I etterkant av dette kom et stort oppbud av politi til området for å lete opp mannen.

Deepak Thapa, en kommentator i den nepalske dagsavisa The Kathmandu Post, påpeker (10. november 2011) at slike aksjoner faktisk kan virke mot sin hensikt. Jo mer høylydt eksiltibetanerne protesterer, jo hardere er nepalske myndigheter nødt til å slå ned på dem, hevder han. Han mener at Nepal befinner seg i et dilemma: Stilt overfor presset fra sin mektige nabo har dette lille landet ikke noe annet valg enn å følge ordre fra Kina om å slå ned på såkalt "anti-kinesisk virksomhet" på sitt territorium.

Han gir et eksempel på dette fra nititallet, da vestlige medier begynte å rette søkelyset mot situasjonen til de tibetanske flyktingene som hadde greid den strabasiose reisen over fjellet til Nepal. Thapa mener at oppmerksomheten i vestlige medier førte til at Nepal slo hardere ned på flyktingene, og også i noen tilfeller sendte dem tilbake til en svært usikker skjebne.

Han hevder videre at Nepal i det stille har ført en relativt gjestfri politikk overfor eksiltibetanere. De dype historiske båndene mellom Tibet og Nepal er fortsatt levende, og mange nepalere ønsker å opprettholde forbindelsen, og støtter tibetaneres rettigheter.

Nepal befinner seg dessuten i en politisk overgangsperiode, hvor man blant annet prøver å avklare konstitusjonelle forhold, samt å rydde opp etter borgerkrigen mellom myndighetene og maoistiske opprørere. Thapa forsøker på ingen måte å unnskyld eller bortforklare Nepals behandling av eksiltibetanere, men han mener at vestlige politikere og aktivister bør forstå Nepals dilemma, til beste for tibetanerne i landet.

Nye bilder fra 2008

I desember ble nye bilder og filmer som viser politiets behandling av tibetanere etter de omfattende demonstrasjonene i 2008 lekket ut av Tibet og spredt på internett.

Den 2. desember ble åtte bilder publisert på det kinesiske nettstedet boxun.com, som oppgir at de er tatt i Ngaba og Kardze i Øst-Tibet. Bildene viser blant annet bakbundne tibetanere som blir stilt til skue bak på en militær lastebil, og knelende med plakater med navn og ”forbrytelse” hengende fra nakken. Forbrytelsene det er snakk om er ”splittisme” eller å ”splitte nasjonen” som kan innebære fengsel på livstid.

Videoen er sannsynligvis fra den lille landsbyen Dode, ved Sera kloster utenfor Lhasa. Den viser rundt 100 bevæpnede politimenn, politihunder og pansrede kjøretøy gå inn i landsbyen mens innbyggerne sover. I alt blir fire menn og en eldre kvinne arrestert.

Flere av bildene er gjengitt i denne utgaven av Verdens Tak. Øvrige bilder kan ses på: <http://www.freetibet.org/newsmedia/photos-crack-down-tibet>

Filmen kan ses på www.youtube.com, søk på “Video From Tibet Show China’s Ongoing Brutal Repression On Tibetans”

Dalai Lama gratulerer fredsprisvinnerne

Etter at vinnerne av årets fredspris ble kunngjort sendte Dalai Lama gratulasjonsbrev til de tre vinnerne - Ellen Johnson Sirlef, Leymah Gbowee og Tawakul Karman.

I tillegg til å gratulere prisvinnerne minnet han i brevene også om forpliktelsene som følger med fredsprisen: ”Vi har en forpliktelse til å fremme en ny samfunnsvisjon, hvor krig ikke har noen plass i konfliktløsning mellom stater, samfunn eller individer.” Han fremhevet videre at ved å tildele Nobels fredspris til ”disse tre bemerkelsesverdige personene har Nobel-komiteen uttrykt sitt håp om å få en slutt på undertrykkelsen av kvinner som fremdeles skjer i mange av verdens land.”

▼ Ellen Johnson-Sirleaf

Kilde: Antonio Cruz/ABR

Kilde:

Phayul 09.10.11 (www.phayul.org)

▼ Tawakul Karman

Foto: Matthew Russell Lee

▼ Leymah Gbowee

Foto: Jon Styer/Eastern Mennonite University

John Kamm

– forretningsmann og menneskerettighetsaktivist

Seminar på Menneskerettighetshuset 15.11.2011, arrangert av Den norske Tibet-komitè.

Av Wenche Thingnes og Margrethe Broch-Due

En spesiell forhistorie

I 1990 var John Kamm en respektert amerikansk forretningsmann. Han var president i Det amerikanske handelskammer i Hong Kong og regional visepresident i det multinasjonale selskapet Occidental Chemical Corporation. På den tiden ble det diskutert om USA og Kina skulle inngå en såkalt MFN-avtale (*most favoured nation*), noe som ville sette fart i handelen mellom de to landene. Et alvorlig hinder for dette, fra USAs side, var imidlertid Kinas mange brudd på menneskerettighetene, ikke minst hendelsene på Den himmelske freds plass året før. John Kamm skulle til Washington for å vitne for Kongressen i saken, til fordel for avtalen. Rett før han skulle dra, deltok han på en bankett arrangert av Zhou Nan, Beijings seniorrepresentant i Hong Kong. Banketten var en takk til det amerikanske næringsliv for støtten i MFN-saken. Zhou var i ferd med

▲ John Kamm

Foto: Roy-Arne Varsi

å utbringe en skål for John Kamm og takke ham, da plutselig ”in a flash” John Kamm reiste seg og sa: ”Hvorfor frigir du ikke Yao Yongzhan?” John Kamm hadde samme dag lest i South China Morning Post om denne studenten fra Hong Kong som var blitt fengslet og torturert etter massakren i Beijing året før.

Det var slik det begynte

Siden den gang har John Kamm arbeidet med menneskerettigheter i Kina og USA. Han har bidratt til at mange hundre politiske og religiøse

fanger i Kina har blitt satt fri, fått redusert sin straff eller fått bedre forhold i fengselet. Det er flere tibetanere blant dem han har fått frigitt; Lobsang Tenzin, Tenzin Delek Rinpoche, Phuntsog Nyidron, Ngawang Sangdrol, Tanak Jigme Sangpo og Ngawang Choepel.

Kamm etablerte stiftelsen Dui Hua i 1999 og er styreleder i stiftelsen. Dui Hua betyr dialog på kinesisk. Det er en non-profitorganisasjon for å forbedre menneskerettighetene i USA og Kina gjennom godt forberedte dialoger. Dui Hua-stiftelsen har hatt

en spesiell konsultativ status for FNs økonomiske og sosiale komité (ECOSOC) siden 2005.

På seminaret fremholdt Kamm viktigheten av å etablere et godt grunnlag i dialogmøtene så kineserne betrakter en som en respektert venn og han fremholdt de fire P-er i sitt arbeid :

Preparation (forberedelse),

Persuasion (overtalelse, argumentasjon)

Patience (tålmodighet) og

Perseverance (utholdende, ikke gi opp)

Han ga noen eksempler på saker fra næringsliv og samfunnsliv hvor mot til å ta opp konkrete saker, som for eksempel en navngitt samvittighetsfange, kan bidra til å sette vedkommende fri. Han etterlyste for øvrig generelt større mot til å ta opp politiske spørsmål med Kina, enten man jobber i næringslivssektoren eller samfunnssektoren. Å bruke mot i dialog med en vennskapsby i Kina, er et eksempel på et område der man kan oppnå økt fokus på menneskerettigheter og enkeltmennesker.

Å sette rikets sikkerhet i fare (såkalt ESS, *endangering state security*), anses som den mest alvorlige politiske forbrytelsen i Kina. De siste årene, særlig etter 2008, utgjør majoriteten av tiltalte i slike saker personer som tilhører minoritetsgruppene i Kina. Det gjelder særlig uigurer og tibetane.

John Kamm holdt en vitneforklaring for utenrikskomiteen i den amerikanske Kongressen i begynnelsen av november i år. I følge en oversikt fra kinesiske myndigheter (China Law Year Book, 2004 – 2011) ble 1045 personer arrestert for å være en trussel mot rikets sikkerhet i 2010, det var det tredje år på rad at antallet var

over 1000.

Han uttalte på seminaret at han hadde liten tillit til såkalte kinaekspertes, som han mente sjelden har rett i sine spådommer. Forholdene i Kina er kompliserte og uforutsigbare.

Kamm trodde endringene i Kina heller ville komme innenfra enn utenfra. Det er etter hvert mange kinesere, særlig de unge som ønsker et annet samfunn med mer frihet.

Han hadde noe informasjon om Liu Xiaobau også; i tillegg til at han hadde fått permisjon fra fengselet for å besøke sin dødssyke far i august, hadde han opplysninger om at forholdene i fengselet han satt i trolig var ok og at han ikke ble mishandlet.

John Kamm har fått flere priser for sitt utrettelige arbeid.

Han talte for en lydør forsamling.

Han har gjort en imponerende innsats. Det var inspirerende å høre og å lære av en mann med så mye erfaring, kunnskap og mot.

TMAI Chauntra-prosjektet

– Nytt medisinsk institutt i Chauntra

Informasjon har gått ut til alle Tibet-komiteéns medlemmer om at det skal bygges et nytt institutt for tibetansk medisin i Chauntra i India. Forarbeidet til Fase 2 er godt i gang og det er nå avtalt at prosjektet gjennomføres i mars 2012. Den norske Tibet-komité har inngått en intensjonsavtale med Feste Grenland AS. Det blir ført et eget regnskap for prosjektkontoen som vil bli revidert.

Stor takk til dere som allerede har gitt et bidrag. Men det er et stykke igjen til målet. De som ønsker å støtte prosjektet, kan gjøre det på konto 1503 23 97848.

Mer informasjon finnes på www.tmaichauntra.com.

Se også kort omtale i forrige nummer av Verdens Tak.

Tibet-konferanse i Europa-parlamentet

Av Chungdak Koren

Mer enn 300 deltakere fra ulike EU-institusjoner, nasjonale parlamenter, frivillige organisasjoner og vitenskapsens verden deltok på Tibet-konferansen i Europaparlamentet den 29. november 2011. Konferansen ble organisert av medlemmer av Tibet Intergroup of the European Parliament (TIG), som er en av de største intergruppene i EU-parlamentet.

Dr Lobsang Sangay, nyvalgt statsminister i den tibetanske eksilregjeringen, var en av de som talte på konferansen, og han sa blant annet: "Jeg er veldig takknemlig for å være hovedtaleren på Tibet Intergroup-konferansen for genuin autonomi for Tibet i Europaparlamentet, og særlig siden det sammenfaller med mitt første besøk til Brussel etter at jeg tiltrådte min stilling i den sentrale tibetanske administrasjonen i august 2011. Som jeg sa i mitt innlegg har vi tibetanere investert i demokrati og ikkevold de siste 50 årene. I tillegg, med Hans Hellighet Dalai Lamas overføring av full politisk myndighet til den valgte lederen av den sentrale tibetanske administrasjonen, markerer dette en viktig overgang til et sekulært og demokratisk lederskap. Denne konferansen reflekterer EU-parlamentet sin støtte for disse initiativene."

Presidenten for intergruppen og organisator av Tibet-konferansen,

Thomas Mann, sa: "Vi er nødt til å innse at situasjonen i Tibet forverres. I april 2011 omringet kinesiske væpnede styrker Kirti-klosteret, og som en konsekvens av dette satte et stort antall munkes fyr på seg selv i protest. Denne drastiske formen for protest viser deres følelse av håpløshet og desperasjon. Den tibetanske intergruppen i EU-parlamentet oppfordret EU-kommisjonen til å gripe inn. Svaret fra høykommissær Lady Ashton var at EU er bekymret over rapporter om fengsling, mishandling og munkers dødsfall".

László Tokés som er viseformann i EU-parlamentet og medlem av menneskerettighetskomiteen, understreket i sitt innlegg: "De pågående menneskerettighetsdialogene mellom EU og Kina trenger øyeblikkelig

revurdering da de har mislykkes i å levere de ønskede resultatene: Menneskerettighetssituasjonen i Kina er forverret, med strammere kontroll på samfunnet, noe som reflekteres av de siste tragiske tilfellene av tibetanske nonner og munkes som har satt fyr på seg selv.

Europa må reagere hensiktsmessig og effektivt holde den kinesiske regjeringen ansvarlig for å etterfølge sine internasjonale forpliktelser, samt å oppfordre Kina til å ratifisere den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter."

Konferansen hadde også andre viktige innledere som Dalai Lamas spesialutsending for Tibet/Kina-dialogen, Kelsang Gyaltzen og Kina-eksperten. Konferansen var meget vellykket.

▼ Foto: Paola Trevisan

Møte for europeiske Tibet-støttegrupper

Hva ønsker vi å oppnå med en aksjon? Hva er den mest effektive veien mot å nå målet? Hva vet vi om det kinesiske politiske systemet? Hvem vil ta over etter Hu Jintao i 2012? Hvordan sikrer vi oss mot *hacking*? Hvordan kan vi utvikle en effektiv kampanje? Hva skjer i Tibet nå? Dette er noen av spørsmålene og problemstillingene som ble tatt opp under det europeiske møtet for International Tibet Network (ITN¹) som ble holdt i Nice helgen 4 - 6 november 2011.

Av Roy-Arne Varsi

Gjennom foredrag, diskusjoner og demonstrasjoner til støtte for Tibet bidro nettverksmøte til å gi representanter fra de fleste tibetanske samfunnene og Tibetstøttegruppene i Europa – 80 personer fra 39 orga-

nisasjoner i 17 land – kunnskapspåfyll og inspirasjon. Fra Den norske Tibet-komit  deltok undertegnede sammen med daglig leder Chungdak Koren.

Fredelig demonstrasjon med stort politioppbud

Bakgrunnen for at ITN-møtet i år ble lagt til Frankrike var at det på samme tidspunkt ble holdt G20-møte i Cannes. Rundt om i byen var det mange demonstrasjoner, og også vi fikk på vår første dag i Nice prøvd ut våre aktivismetoder. Tidlig fredag morgen rigget vi til en stor protest nede ved havna i Nice, hvor byens administrasjon hadde gitt oss tillatelse til å holde en fredelig markering. Her ble det ropt slagord som *Free Tibet! Human Rights in Tibet! Stop cultural genocide in Tibet!* Under våre Tibet-markeringer er alltid de tibetanske flaggene godt synlige. Ved havna i Nice ligger det ingen kinesisk ambassade, men likevel ankom rundt ti fullastede minibusser med sikkerhetspoliti. Vi fikk streng beskjed om å ikke bevege oss ut av den tildelte plassen ellers ville de arrestere oss. Frankrike har lange tradisjoner med å demonstrere i gatene og myndighetene har like lang fartstid i å håndtere demonstra-

▼ Foto: Mia Körling

sjoner som går ut av kontroll. Selv om politiet ikke skiller på ulike demonstrantgrupper, så skulle jeg ønske at politiet, ikke kun i Frankrike, men alle land forøvrig, burde forstå og ha lært seg at både tibetanere og Tibet-aktivister holder seg til en ikke-voldelig linje. Er det noe som karakteriserer demonstrasjoner som markerer Tibet-saken verden over, så er det at de foregår på fredelig vis.

Effektive metoder for å påvirke

Alison Reynolds og Mandie McKeown, henholdsvis daglig leder og kampanjekoordinator for ITN, holdt et inspirerende seminar hvor de tok opp ulike metoder for å oppnå politiske mål. Alison illustrerte med følgende eksempel:

”Vi står på punkt A og ønsker for eksempel å hindre at kinesiske myndigheter tvangsflytter nomader bort fra sine tradisjonelle leveområder inn i ghettobyer. Hvordan når vi dette målet mest effektivt? Vi kan ta en vei som går i flere sikksakkruter. Dette er tidskrevende og krever mye ressurser. Eller vi kan vi gå via et mellomledd, for eksempel skrive et avisinnlegg. Men det beste er å gå rett på målet og unngå alle de ekstra sideveiene.”

Alison og Mandie presenterte mange ulike metoder; alt fra protester, aksjoner, media, seminarer osv. Hver metode har en påvirkningseffekt og denne effekten rangerte de etter en prosentandel. Det mest effektive i følge Alison og Mandie er å møte en politiker, forretningsmann eller en vi vet har direkte påvirkningsmuligheter på relevante kinesiske myndigheter² ansikt til ansikt. Her er det viktig å på forhånd ha spisset formuleringene og øvd på hvordan en presenterer seg selv. La oss si at utenriksministeren Jonas Gahr Støre skal på et internasjonalt møte om to dager hvor også Hu Jintao befinner

▲ Foto: Mia Körling

seg. Samtidig vet du at Støre vil sitte i en paneldebatt på Litteraturhuset i Oslo to dager i forveien. Sannsynligheten for å treffe Støre ansikt til ansikt på Litteraturhuset kan være sannsynlig. Hva vil en si til Støre i en slik situasjon?

Lhakar-bevegelsen

På møtet holdt Gyaljong Tsetrin, en tidligere politisk fange og fetter til den innsatte tibetanske filmskaperen Dhondup Wangchen, og Tenzing Jigme, internasjonal koordinator for ITN, en presentasjon om den nåværende situasjonen i Tibet. Ikke uventet sa de at forholdene har gått fra vondt til verre. Det har blant annet blitt mer overvåking og sensur, samt strengere straffereaksjoner i Tibet, men tibetanere i Tibet sverger fortsatt til ikke-voldelig motstand som kommer til uttrykk på stadig nye måter. En av motstandsformene som har vokst seg frem i Tibet er Lhakar-bevegelsen³. Konseptet er at hver onsdag bør tibetanere bruke tradisjonelle klær, snakke tibetansk, spise i tibetanske restauranter og kjøpe fra tibetanske bedrifter. Denne formen blir vissnok stadig mer utbredt. Gyaljong og Jigme kunne for-

telle oss at flere kinesiske forretninger har gått konkurs på grunn av at tibetanere heller velger å kjøpe produkter fra tibetanske forretninger. Det er viktig å se dette i perspektiv av at kinesiske myndigheter har satt i gang store initiativer for å befolke Tibet med han-kinesere. Særlig har det strømmet på etter at jernbanen til Lhasa ble ferdig utbygd i 2006. I dag bor det flere han-kinesere i blant annet Lhasa⁴ enn etniske tibetanere. Tibets ”statsminister i eksil”, Lob-sang Sangay, sa det slik da han var på Norgesbesøk i slutten av november:

”70 prosent av den private næringen er eid og styrt av kinesere. Over 50 prosent av offentlig sektor er styrt av partimedlemmer. Og 40 prosent av tibetanere med utdanning fra videregående skole er arbeidsledige. Det er kineserne som har glede av veksten, ikke tibetanerne.”⁵

Tvangsflytting av nomader

David Demes fra Tibet Initiative Deutschland⁶ og Kate Woznow fra Students of Free Tibet⁷, holdt en presentasjon som handlet om degradingen av Tibets miljø og den nåværende situasjonen for de tibetanske nomadene. Den opprinnelige

▲ Foto: Mia Körling

planen til de kinesiske myndighetene på 90-tallet var å bli ferdig med å tvangsflytte samtlige nomader i Tibet inn i ghettoer innen 2000, men dette målet klarte de ikke å nå. Det ble så utsatt til 2010, og så til 2015 siden målet enda ikke er oppnådd.

Eller sagt med andre ord så skal de kinesiske myndighetene bli ferdige med sitt kulturelle folkemordprosjekt av en pastoralistisk kultur som går flere hundre år, ja kanskje flere tusen år tilbake, innen 2015. Selv sier selvfølgelig ikke kinesiske myndigheter det slik. De påstår at tvangsflyttingen er et nødvendig onde siden gresslandet på det tibetanske platået blir degradert av nomadisk virksomhet og overbeite, selv om både kinesiske og internasjonale forskere er skjønt enige om at degraderingen av gresslandet ikke skyldes overbeite, men klimaendringer. Derfor kan ikke tvangsflyttingen i de neste årene forklare på andre måter enn at nomadene må bort fra landet, fordi de kinesiske myndighetene må få i gang gruvedrift og oppdemming av Tibets vannressurser, noe som virkelig skader miljøet på platået. En annen forklaring er at myndighetene i

Kina ønsker å få bukt med den såkalte "Dalai Lama-klikken". Likevel, David og Kate har et klart budskap til Kina og verden som er ganske enkelt: *Kina! Stopp tvangsflyttingen av tibetanske nomader fra deres land!*⁸

Students for a Free Tibet har laget en knakende god kort dokumentar om nomadenes situasjon som heter: *Tibetan Nomads' Rights*. Denne kan en oppsøke på internett.

Hacking skaper problemer

Når det gjelder *hacking* har flere aktivister som jobber aktivt med Tibet-saken opplevd å få virus på sin datamaskin. Dette har Chungdak Koren erfart. Hennes datamaskin på kontoret har blitt utsatt for flere datavirusangrep, som har sørget for at aktiviteten fra kontoret har blitt lammet i flere dager. Når vi har fått hjelp til å oppspore hvor viruset kommer fra, så er det som regel fra en server i Kina. Alle vet at Kina er verstinger og pøbler på nettet, men ingen gjør noe med dette.

Gabriel Hartnell fra Storbritannia ga oss noen gode tips på slutten av helgen på hvordan hver og en av oss

kan øke sin datasikkerhet på internett. Sørg for eksempel å være på *https* istedet for *http*, fordi da er det vanskeligere for en hacker å bryte seg inn. På Facebook må en stille dette inn selv. På Gmail er *https* automatisk lagt inn, mens på f.eks. Yahoo-mailet kommer ikke dette automatisk og brukeren må selv stille dette inn. Gmail er med andre ord sikrere enn Yahoo i utgangspunktet. Det er også nyttig å ha en rutine på lenker man sender hverandre via e-post, fordi disse ofte kan innholde virus. Om man sender over en nyhetslenke, bør man heller kopiere og lime inn nyheten på e-posten enn å kun angi lenken. Tilslutt bør hver av oss prøve å bytte passord ofte.

De franske vertene tok alle godt i mot. Vi bodde på et hostell litt utenfor byen. Det var bra komfort, men luksus var det ikke. Ved frokost, lunsj og middag fikk vi muligheten å snakke med de andre over en matbit. Min største opplevelse fra turen var etter middagen på lørdag. De tibetanske deltagerne sang tradisjonelle tibetanske sanger og danset til langt ut på natta. Det var godt å se at mer enn 60 år etter okkupasjonen er samholdet og motet fortsatt sterkt.

Fotnoter:

1. <http://www.tibetnetwork.org/2011EuropeMeetingInfo>
Tidligere het organisasjonen; ITSN - International Tibet Support Network, men endret seg til ITN i 2010.
2. <http://chinese-leaders.org/>
3. <http://lhakar.org/>
4. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/5140514.stm>
5. <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/--Tibetanerne-er-desperate-6705823.html>
6. <http://www.tibet-initiative.de/de/>
7. <http://www.studentsforafreetibet.org/>
8. <http://nomadrights.org/>

Global day of action i Oslo

Onsdag 2. november ble utpekt som *Global day of action to stand up for Tibet*, og i minst 60 byer i 25 land verden over var det demonstrasjoner, arrangementer eller andre markeringer. I Oslo ble Den globale aksjonsdagen markert da Den norske Tibet-komiteen tok initiativ til en todelt demonstrasjon. Første del fant sted foran Stortinget hvor generalsekretær i Amnesty International Norge, Jon Peder Egenæs (bilde under til

høyre), og Storingsrepresentant Trine Skei Grande (Venstre) holdt sterke appeller. Deretter forflyttet demonstrantene seg til den kinesiske ambassaden - med fakler, tibetanske flagg, plakater og rungende slagord (bilde til høyre).

Den norske Tibet-komit  vil:

Påvirke politikere og myndigheter til å engasjere seg til fordel for Tibet

Informere om brudd på menneskerettigheter, økonomisk utbytting og diskriminering av tibetanere

Gjøre Tibets kultur kjent i Norge

Bli medlem!

Medlemskap: kr 250

Student/arbeidsledig: kr 150

Familiemedlem: kr 50

Organisasjoner: kr 400

Bankgiro 7874 05 27699

Husk å melde om adresseforandring!

